

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST, KULTURO IN ŠPORT

JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA RAZVOJ KADROV IN ŠTIPENDIJE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJSKI PROGRAM REGIONALNI RAZVOJ
Evropski socialni sklad

JAVNI VZGOJNOIZOBRAŽEVALNI ZAVOD
OSNOVNA ŠOLA DESTRIK - TRNOVSKA VAS

JVIZ DESTRIK-TRNOVSKA VAS

ZEMLJO TISTEMU, KI JO OBDELUJE AGRARNA REFORMA NA OBMOČJU OBČINE TRNOVSKA VAS

ZGODOVINA

RAZISKOVALNA NALOGA

AVTORICE

Anja Colnarič, 8. b

Barbara Gabrovec, 9. b

Maja Druzovič, 8. b

MENTOR:

Aleš Marđetko, prof. zgodovine in geografije

SOMENTORICA:

Hilda Bedrač, prof. razrednega pouka

Destričnik, 2013

ZAHVALA

Radi bi se zahvalili našim družinam, staršem in vsem bližnjim, ki so nam s spodbudami, z dobrimi nameni, s potrpežljivostjo ter konkretno pomočjo pomagali pri izdelavi te raziskovalne naloge.

Iskrena zahvala gre ravnatelju šole g. Dragu Skurjenu za pomoč in podporo ob pisanju naloge.

Zahvalo izrekamo tudi zaposlenim v Zgodovinskem arhivu Ptuj za posredovanje in dostop do arhivskega gradiva.

Hvala tudi gospema Miri Jerenec in Meliti Zmazek iz domoznanskega oddelka Knjižnice Ivana Potrča Ptuj za pripravo ter izbor primerne literature.

Nenazadnje hvala tudi vsem občankam in občanom, ki so si bili pripravljeni vzeti čas za naša vprašanja ter nam tako pomagali odkriti, zapisati in s tem iztrgati pozabi marsikateri pomemben, a skoraj pozabljen podatek o dogodkih, povezanih s procesom agrarne reforme na območju občine Trnovska vas.

Kazalo vsebine

ZAHVALA	2
POVZETEK	4
ABSTRACT	4
1 UVOD	6
2 TEORETIČNI DEL	9
2.1 AGRARNA REFORMA IN KOLONIZACIJA	9
2.2 KMETIJSKA POLITIKA DRŽAVE IN KMETIJSTVO	15
2.3 AGRARNA REFORMA V OKRAJU PTUJ	18
2.4 ZAKONSKE OSNOVE ZA IZVAJANJE AGRARNE REFORME IN KOLONIZACIJE V OLO PTUJ LETA 1945-1946	19
2.5 IZVAJANJE AGRARNE REFORMA V OLO PTUJ LETA 1945-1946	19
2.6 TEŽAVE KOMISIJE ZA AGRARNO REFORMO	23
3 RAZISKOVALNI DEL	25
3.1 AGRARNA REFORMA V OBČINI TRNOVSKA VAS	25
3.2 PREMOŽENJE ODVZETO PO ZAKONU O AGRARNI REFORMI IN KOLONIZACIJI	26
3.3 USTANOVITEV KMETIJSKE ZADRUGE IN IZGRADNJA ZADRUŽNEGA DOMA V TRNOVSKI VASI	29
3.4 ZAPLEMBE POSESTI IN PREMOŽENJA	33
3.5 POSESTI, NACIONALIZIRANE Z ZAKONOM O AGRARNIH SKUPNOSTIH	39
3.6 ODVZEM POSESTI NA PODLAGI ZAKONA O KMETIJSKEM SKLADU SPLOŠNEGA LJUDSKEGA PREMOŽENJA	42
3.7 ODVZEM PREMOŽENJA NA PODLAGI ZAKONA O ODPRAVI VINIČARSKIH IN PODOBNIH RAZMERJIH	47
4 REZULTATI IN RAZPRAVA	52
5 ZAKLJUČEK	54
6 VIRI IN LITERATURA	56

POVZETEK

Naša naloga obravnava dogodke, lahko rečemo tudi proces, ki se je začel kmalu po koncu druge svetovne vojne, pustil pa je pečat pri oblikovanju lastniške strukture kmetijskih površin na območju današnje občine Trnovska vas vse do današnjih dni. Gre za proces agrarne reforme, vse od največjega zagona kmalu po koncu druge svetovne vojne, do odvzemov premoženja v 50-ih letih 20. stoletja, ko je oblast odvzemala premoženje na podlagi Zakona o zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja in Zakona o odpravi viničarskih in podobnih razmerij.

V nalogi smo na podlagi razpoložljivega arhivskega gradiva, literature in ustnih pričevanj ljudi, ki so se znašli v vrtincu dogodkov, povezanih z agrarno reformo, prikazali glavne faze tega procesa, navedli smo različne usode ljudi, ki so se znašli na poti tega državno vodenega in usmerjanega procesa, navedli smo posameznike, družine ter površino odvzete zemlje, ki je bila na podlagi različnih zakonov odvzeta tem prebivalcem. Poleg osnovnih podatkov o odvzetem premoženju pa smo poskušali čim bolj prikazati doživljanje posameznikov, ki jih je zajel ta val novega oblikovanja slovenskega podeželja. Prikazali smo tudi proces ustanavljanja kmetijske zadruge in izgradnje združnega doma v Trnovski vasi.

Ugotovili smo, da so v procesu agrarne reforme odvzeli premoženje številnim občanom, da so bili nekateri tudi po krivici obsojeni, hkrati pa odvzeta zemlja tistim, ki so bile do nje upravičeni, ni prinesla velike materialne koristi, kajti kmalu po dodelitvi zemlje so jim je velik delež zopet odvzeli ali pa so dodeljeno zemljo vključili v združno posest.

Naloga prva obravnava takšno tematiko na našem območju. Nastala je še pravi čas, kajti ljudje so veliko dejstev že pozabili, veliko pa jih je žal že umrlo. Nekateri pa kljub časovni distanci, ki nas loči od teh dogodkov, preprosto ne želijo govoriti o tistih časih.

KLJUČNE BESEDE: agrarna reforma, zaplembe, zakon o zemljiškem skladu, splošno ljudsko premoženje, agrarna skupnost, viničarski odnosi, kolonizacija, občina Trnovska vas

ABSTRACT

Our research paper deals with the events, we could also say the process which began soon after the end of World War II, leaving a mark on forming the ownership structure of agricultural land in the area of today's municipality Trnovska vas up to now. It is a process of agricultural reform from its biggest zeal soon after the end of World War II up to the deprivation of property in the fifties of the twentieth century when the authorities have deprived property leaning on the Land Fund Act regarding common people's property and the Winegrowers' Relations Abolishment Act.

Based on available archival material, literature and oral testimony of people who have witnessed the events associated with the agricultural reform we have presented the main stages of this process in the paper. The different fate of people is mentioned who have found themselves on the way of this nationally guided and channeled process. We have also stated the individuals, the families and how much of the land was deprived from these people in accordance with the various acts. Apart from the basic data regarding the deprived property we have tried to show the experience of the individuals who have been caught by this wave of forming the slovene countryside anew. In addition we have also presented the process of founding the agricultural cooperative and the cooperative home in Trnovska vas.

The findings show that a lot of property has been deprived from the people in the process of the agricultural reform and that some of the people have been unjustly convicted. However, at the same time the deprived land has not brought a large material advantage for those who were entitled to it, as

soon after being granted the land a large share has been taken away again or the acquired land became part of the agricultural cooperative.

The research paper is the first to deal with such a topic in our area. It came into existence at the right point of time, since the people have already forgotten a lot of facts and sadly a lot of them have passed away. Despite the fact that a lot of time has passed since these events occurred, some of the people do not wish to talk about those days.

KEY WORDS: agricultural reform, deprivation of property, Land Fund Act, common people's property, agricultural community, vinegrowers' relations, colonization, municipality Trnovska vas

1 UVOD

Agrarna reforma je ukrep države, s katerim spreminja posestno strukturo in pravice lastnika do zemlje, da bi uresničila določene gospodarske, socialne, politične ter druge cilje. Do takih postopkov prihaja običajno takrat, ko obstoječi agrarno-proizvodni odnosi v kmetijstvu zavirajo razvoj proizvodnih sil.

Agrarne reforme so poznali že v sužnjelastniškem obdobju, tudi kmečki upori v srednjem veku so izražali zahteve po zemlji, v sodobnem pomenu pa se agrarne reforme začnejo v 18. stoletju.

Na našem področju se prvi elementi agrarne reforme pojavijo v času Marije Terezije in potem v revolucionarnem obdobju marčne revolucije. Ob nastanku kraljevine SHS so takoj zahtevali dokončno ukinitvev tlake, kjer je še bila, in ukinitvev zemljiških veleposesti. Tlačane so razglasili za lastnike zemlje, ki so jo dotlej obdelovali, vendar so imeli prejšnji lastniki pravico do odškodnine.

Reformo pa so izvajali nedosledno in nenačelno. Kljub osnovni misli: zemljo tistemu, ki jo obdeluje, so zaradi strahu pred revolucionarnim gibanjem in da bi si posamezne stranke pridobile večje število glasov, dajali zemljo tudi nekmetom. Z agrarno reformo so razdelili približno 1.700.000 ha zemlje, ki pa se je zaradi oderuških odnosov vrnila v roke veleposlanikov.¹

Večina agrarnih reform v preteklosti je bila torej uvedena z odločitvijo vseobsegajoče državne oblasti; z njo je ta sledila predvsem svojim ciljem, ne pa ciljem tistih, v imenu katerih in za katere je ukrep uzakonila. To velja tudi za agrarno reformo, izvedeno po drugi svetovni vojni v Jugoslaviji.

Povojna agrarna reforma, izvedena v Jugoslaviji in Sloveniji, je bila politično-ekonomski ukrep s poudarjenim političnim predznakom, kar je sicer bolj ali manj značilnost vseh agrarnih reform. Jugoslovansko agrarno reformo je to še posebej označevalo, saj je bila uzakonjena in izvedena v pogojih izvajanja socialistične revolucije. Imela je poudarjeno razredno politično usmeritev brez večjih ekonomskih motivov. Takšni so bili tudi rezultati, medtem ko so bile posledice izvedene agrarne reforme predvsem ekonomskega značaja.

Kot ukrep, katerega namen je bil predvsem poseči v družbeno-ekonomske odnose oziroma lastninsko posestno sestavo in jo spremeniti, je agrarna reforma imela izrazito političen namen. Oblast, ki jo je uzakonila, je v agrarni reformi videla predvsem sredstvo za svojo politično utrditev in potrditev. Z njo je želela razrešiti eno od ključnih vprašanj za nadaljevanje oziroma dokončanje osvobodilne vojne, začete v času socialistične revolucije. Agrarna reforma je bila zato zamišljena kot sredstvo reševanja kmečkega vprašanja, zblíževanja interesov delavskega razreda oziroma komunistične stranke, ki ga je predstavljala, z interesi in s hotenji kmetov. Rešitev kmečkega vprašanja kot političnega vprašanja je bila mišljena kot prvenstveni namen agrarne reforme, čeprav je bil glavni vzrok v agrarnem vprašanju oziroma v ekonomskih in lastninskih odnosih, ki so ga označevali.

Agrarna reforma je tako za novo oblast v Jugoslaviji predstavljala predvsem politično nujnost, ekonomski oziroma socialni položaj večjega dela kmečkega prebivalstva pa je predstavljala bolj povod kot vzrok. Za hitro uzakonitev je oblast imela ekonomsko, še bolj pa socialno upravičenost, ki je izhajala iz dotedanega zemljiškoposestnega stanja in razmer. Te je bilo potrebno spremeniti v takšni meri, da so na eni strani ustrezali večini kmetov in je bila potešana njihova lakota po zemlji, na drugi strani pa je to ustrezalo tudi državnim oblastem glede njenih načrtov za nadaljnji razvoj družbe v smeri razvoja socialističnih družbeno ekonomskih odnosov.

Namen naše raziskave je preučiti kompleksen, predvsem pa politično voden proces povojne oblasti, kako čim bolj spremeniti družbene in lastniške odnose na podeželju, agrarno reformo na območju današnje občine Trnovska vas. V naši nalogi želimo prikazati, kako so potekali procesi, povezani z agrarno reformo, vse od prvih povojnih zaplemb premoženja, kar uradno še ni bilo označeno kot agrarna reforma, preko zaplemb na podlagi Zakona o agrarni reformi in kolonizaciji želimo prikazati

---

¹ Ivan Lovrenčič, Agrarna reforma 1945, Ptujski zbornik V/1, Zgodovinsko društvo Ptuj, Ptuj 1985, 225, (Dalje: Lovrenčič, Agrarna reforma 1945).

zaplembe, ki so nastale kot posledica različnih obsodb občanov zaradi kaznivih dejanj proti državi, do zadnjih odvzemov posesti in premoženja na podlagi Zakona o zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja ter Zakona o odpravi viničarskih in podobnih razmerij. Želimo tudi prikazati proces oblikovanja kmetijske zadruge in izgradnjo simbola »novega podeželja« – zadržnega doma.

Naš namen je tudi prikazati, katerim družinam ali posameznikom je bilo odvzeto premoženje ali posest, kakšna je bila površina ali vrednost odvzetega premoženja in na kateri zakonski podlagi so ta odvzem ali zaplemba izvedli.

Poleg zgoraj navedenih dejstev pa je naš namen tudi prikazati doživljanje ljudi, ki so bili ujeti v vrtinec tistega časa, njihova razmišljanja o posameznih dejanjih, povezanih z agrarno reformo, kakšni občutki so bili v njih takrat in kako na takratne dogodke gledajo danes.

V občini Trnovska vas do danes ni bila opravljena nobena sistematična in znanstveno podprta raziskava na tematiko agrarne reforme. Torej je naša naloga prva, v kateri je obdelan ta proces povojne zgodovine.

V veliko pomoč so nam bila dela avtorjev, ki so raziskali agrarno reformo na območju OLO Ptuj. Izpostavili bi predvsem diplomsko nalogo Anite Polanec z naslovom Agrarna reforma v okraju Ptuj leta 1945–1946, članek Ivana Lovrenčiča z naslovom Agrarna reforma leta 1945 in članek Braneta Oblaka z naslovom Povojne zaplembe premoženja v Ptujem okraju.

Podatke o agrarni reformi na ravni takratne LR Slovenije pa smo črpali iz knjige Zdenka Čepiča z naslovom Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji (1945–1946) ter iz članka istega avtorja z naslovom Agrarna reforma po drugi svetovni vojni – značaj, učinki, posledice, ki je izšel v Prispelkih za novejšo zgodovino. Prav tako smo splošne smernice o izvajanju agrarne reforme pridobili iz knjige Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992.

Na začetku našega dela smo se najprej odpravili v knjižnico in začeli zbirati literaturo, povezano z našo temo, da bi izvedeli čim več podatkov, ki bi jih potrebovali za razumevanje glavnih značilnosti procesa agrarne reforme. Delo smo nadaljevali z izborom ljudi, ki bi bili za našo nalogo primerni kot ustni viri. Napotili smo se k njim, da so nam povedali glavne informacije o dogodkih, povezanih z izvajanjem agrarne reforme, in predvsem svoje doživljanje tistega časa. Da bi našo nalogo podprli s čim več dejstvi in podatki, smo se odpravili še v Zgodovinski arhiv Ptuj. Tam smo pregledali fonde OLO Ptuj, Okrajnega sodišča Ptuj, geodetske uprave, SLP in KLO Trnovska vas. Iz podatkov arhivskega gradiva smo dobili imena, ki so bila vključena v izvajanje agrarne reforme, posameznike in družine, ki jim je bilo premoženje odvzeto ter tudi površine in denarno vrednost odvzetega premoženja.

Poleg literature, ustnih virov in arhivskega gradiva smo pregledali še izvode ptujskega časopisa Naše delo, ki je večkrat opisoval dogajanje, povezano z agrarno reformo na območju občine Trnovska vas.

Med delom pa smo naleteli tudi na težave. Največja je bila selitev arhiva v nove prostore. Z zbiranjem in obdelavo arhivskega gradiva smo začeli že na začetku leta 2012. Vendar nam ni uspelo sistematično pregledati vseh fondov, saj so arhiv spomladi 2012 preselili v današnje prostore. Vsekakor je to pomenilo zastoj v našem delu.

Velika težava je bila tudi pridobivanje ustnih virov. Ljudje so se včasih izognili pripovedovanju o doživljanju tistega časa, še posebej osebe, ki jim je bila zemlja odvzeta ali pa so bili obsojenci na procesih. Kljub večkratnim poskusom nismo mogli pridobiti nobenega od agrarnih interesentov, ki so zemljo dobili, da bi nam povedal svojo plat zgodbe. Ljudje so preprosto pozabili vse, ko je vprašanje nanese na to tematiko. Zanimivo pa je vendarle dejstvo, da nobeden od izprašanih ni nikogar poimensko obsodil, krivil ali blatil. Tako je pač bilo, je bil najpogostejši odgovor.

V prvem delu naloge podajamo splošna dejstva in zakonske podlage, ki so bile temelj izvajanja agrarne reforme. Podajamo tudi podatke in informacije o poteku procesa na ravni takratne LR Slovenije in Primorske. V tem delu so podane tudi splošne usmeritve in cilji takratne oblasti do agrarnega vprašanja in podeželja nasploh.

V drugem delu naloge je prikaz splošnih značilnosti in procesov izvajanja agrarne reforme v takratnem okraju Ptuj.

Tretji del naloge je posvečen prikazu procesa agrarne reforme na območju današnje občine Trnovska vas. Najprej smo časovno navedli potek izvajanja procesa, imena posameznikov, ki so vodili ta proces, kako so ljudje sprejemali agrarno reformo in kako so občani sodelovali v njej. Nato smo pri vsakem zakonu, ki je bil povezan z izvajanjem prve in druge faze agrarne reforme, navedli posameznike in družine, katerih premoženje je bilo odvzeto ali zaplenjeno, kakšne so bile površine ali pa vrednost posameznega zaplenjenega ali odvzetega premoženja.

V zadnjem delu naloge smo podali zaključne ugotovitve, grafični prikaz in sklepne misli o naši raziskovalni temi.

V nalogi smo želeli ugotoviti potek agrarne reforme, kateri so bili njeni glavni akterji, na podlagi katerih zakonskih aktov je bilo odvzeto premoženje, kakšna je bil nadaljnja »usoda« odvzetega premoženja, komu je bilo odvzeto, kakšne velikosti je bilo to premoženje in na kateri podlagi so bili izvedeni odvzemi ali zaplembe pri posameznikih oziroma družinah.

Kljub temu da v priporočilih za izdelavo raziskovalne naloge ni naveden način citiranja s sprotnimi opombami, smo ga uporabili, kajti zdi se nam najbolj primerno za takšno delo, kot je naša raziskovalna naloga. S tem načinom se namreč najbolj izrazi preglednost uporabljenih zgodovinskih virov, še posebej arhivskih.

Res je, da tudi število strani odstopa od priporočenega, vendar moramo to opravičiti z natančnim in s poglobljenim delom, ki nam je prineslo veliko količino potrebnih in uporabnih podatkov za dosego zastavljenih ciljev, ki smo jih želeli prikazati v nalogi.

Naša naloga, ki je nastajala dve leti, ni poskus revanšizma, ni kritika tedanje politike, niti ni poskus opravičevanja posameznih dogodkov, je le zgodovinsko obravnavano pričevanje nekega časa in dogajanja v naši občini.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 AGRARNA REFORMA IN KOLONIZACIJA

Začetki povojne agrarne reforme v Jugoslaviji segajo v čas vojne, ko so na različnih ozemljih pod nadzorom osvobodilnega gibanja že izvajali ukrepe, ki so imeli značilnosti agrarne reforme. Po vojni je bila agrarna reforma uzakonjena kot prvi v nizu politično-ekonomskih ukrepov, ki so bili sprejeti z namenom utrditi pridobitve revolucije na političnem in gospodarskem področju. Uzakonjena je bila v času, ko proces politične revolucije še ni bil zaključen, oblast pa je potrebovala politično podporo večinskega dela prebivalstva – kmetov.

Sprejem zakona o agrarni reformi so začeli pripravljati za zasedanje Avnoja oziroma Začasne ljudske skupščine, ki naj bi se po prvih predvidevanjih sestala že konec julija 1945. Zakonodajni odbor Začasne ljudske skupščine je prvič obravnaval predlog Zakona o agrarni reformi in kolonizaciji na seji 2. avgusta 1945, ko je bila sploh prva seja, na kateri se je ta odbor ukvarjal z vsebino, kajti dan pred tem so ga formalno konstituirali. Predlog Zakona o agrarni reformi in kolonizaciji je bil prvi zakonski predlog, ki so ga obravnavali na skupščinskem zakonodajnem odboru. To kaže na pomen, ki so ga pripisovali temu zakonu, oziroma na težo problematike, ki naj bi jo z njim razreševali. Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji je bil v skupščini tudi sprejet med prvimi, saj so bili pred njim sprejeti le takšni zakoni, katerih vsebina je bila v zvezi z dograditvijo državnega sistema, kot sta bila Zakon o ustavodajni skupščini in zakon o volitvah poslancev vanjo. To vse kaže na pomen, ki sta ga imeli za oblast agrarna reforma in kolonizacija.

V pripravah na zakonski predlog so v ministrstvu za kmetijstvo izračunavali posestno stanje, koliko je potrebno razlastiti, da bi ustvarili dovolj velik sklad za razdeljevanje. Ugotovili so, da zemlje, kljub razlaščenju različnih kategorij zemljiških posestnikov, ne bo dovolj za vse predvidene agrarne interese. Teh naj bi bilo po izračunih ministrstva okoli 700.000. Predvideli so, da del kmetov ne bo dobil dovolj zemlje, zlasti ne za »zdravo in ekonomsko sposobno malo kmetijsko posestvo«, ki naj bi po njihovem mnenju obsegalo od 4 do 5,7 ha in da bo zato moral oditi na delo v neagrarne panoge, predvsem v industrijo«. Ekonomska učinkovitost agrarne reforme je bila tako vprašljiva že v pripravah nanjo, česar so se snovalci zavedali.

Končno je agrarno reformo uzakonila Začasna ljudska skupščina DFJ 23. avgusta 1945, preden so bile volitve v Konstituanto oziroma je bila razglašena FLRJ.²

Zanjo je po poimenskem klicanju poslancev glasovalo vseh 385 prisotnih. Veljati je začela z objavo v uradnem listu pet dni kasneje.

V praksi je agrarna reforma zaživela kmalu po sprejemu zakona v Začasni ljudski skupščini DFJ. Konec avgusta je bil imenovan Agrarni svet DFJ, organ, ki je imel nalogo oživiti zakonska določila o agrarni reformi in kolonizaciji. Imel je celoten nadzor nad izvajanjem agrarne reforme in kolonizacije. Usklajeval je delovanje oddelkov za agrarno reformo in kolonizacijo, ki so bili ustanovljeni pri federalnih – republiških ministrstvih za kmetijstvo. Ti so bili po federalnih enotah zadolženi za izvajanje agrarne reforme. Agrarni svet je bil koordinator dela pri pripravljanju in izdajanju federalnih zakonov in uredb za izvajanje agrarne reforme.

Predsednik agrarnega sveta Moša Pijade je zaradi političnega namena zakona priporočil organom po republikah, da zakone za svojo federalno enoto sprejmejo čim prej, po možnosti pred volitvami v ustavodajno skupščino. Do konca leta 1945 so bili v vseh republikah, razen v Bosni in Hercegovini,

---

² Zdenko Čepič, Agrarna reforma po drugi svetovni vojni – značaj, učinki, posledice, Prispevki za novejšo zgodovino, letnik XXXII, številka 1–2, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 1992, str. 173–174.

sprejeti republiški zakoni o agrarni reformi in kolonizaciji, vendar v nobeni pred volitvami v ustavodajno skupščino.

Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji je izhajal iz načela, da je treba zemljo dati v popolno zasebno last tistim, ki je nimajo ali je imajo premalo. To je bilo prvo merilo, drugo pa je bilo delovno načelo, po katerem je lahko zemljo dobil oziroma jo je imel le tisti, ki jo je sam obdeloval. Na teh osnovah je bilo izvedeno dodeljevanje zemlje. Da je bilo mogoče ti osnovni načeli agrarne reforme uresničiti, je bilo potrebno najprej ustvariti zemljiški sklad agrarne reforme in kolonizacije. Zakon je zato opredelil, komu je treba zemljo vzeti in koliko. V zakonu je bil določen zemljiški maksimum, ki pa je bil pri različnih kategorijah lastnikov zemlje različen. Potrebno je bilo razlastiti vse, ki niso izpolnjevali delovnega načela, to je tiste, ki svoje zemlje niso obdelovali sami oziroma njihovi družinski člani, ampak jo je obdelovala najeta delovna sila ali pa so jo dajali v najem. Poleg zemlje, razlaščene na teh osnovah, je bila vir zemljiškega sklada še zemlja, zaplenjena na podlagi avnojskega odloka o prehodu nemške imovine v roke države in drugih zakonskih aktov o zaplembi.³

Najobsežnejše zaplembe premoženja v Sloveniji v letih 1945–1946 so bile tiste, ki so jih izrekle zaplembene komisije. Te so bile po 30. členu Zakona o zaplembi imovine in o opravljanju zaplembe (z dne 9. 6. 1945) pristojne za zaplembo nemškega premoženja.

Pravno osnovo za zaplembo nemškega premoženja v Jugoslaviji je predstavljal Odlok predsedstva AVNOJ-a o prehodu sovražnikovega imetja v državno lastnino, o državnem upravljanju imetja odsotnih oseb in o zasegu imetja, ki so ga okupatorske oblasti prisilno odtujile (z dne 21. 11. 1944). Navedeni odlok (dalje: odlok AVNOJ, z dne 21. 11. 1944) je določal, da z dnem, ko stopi v veljavo, preide v državno last:

- »1. vse imetje nemškega rajha in njegovih državljanov, ki se nahaja na ozemlju Jugoslavije;
2. vse imetje oseb nemške narodnosti z izjemo onih Nemcev, ki so se borili v vrstah Narodno osvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije ali ki so državljani nevtralnih držav in se med okupacijo niso vedli sovražno;
3. vse imetje vojnih zločincev in njih pomagačev ne glede na njihovo državljanstvo in ne glede na državljanstvo vsake osebe, ki je bila s sodbo državljskih ali vojaških sodišč obsojena na izgubo imetja v korist države.«

Odlok AVNOJ-a (z dne 21. 11. 1944) je začel veljati 6. 2. 1945, ko je bil objavljen v Uradnem listu Demokratične federativne Jugoslavije (DFJ). Ljudska skupščina FLRJ je odlok AVNOJ-a (z dne 21. 11. 1944) potrdila in delno spremenila 31. 7. 1946, njegov spremenjen naslov se je glasil Zakon o prenosu sovražnikovega premoženja v državno last in o sekvstraciji premoženja odsotnih oseb. Postopek izvedbe zaplembe premoženja nemškega rajha in njegovih državljanov ter premoženja oseb nemške narodnosti je določal 30. člen Zakona o zaplembi imovine in o opravljanju zaplembe (z dne 9. 6. 1945).⁴

Za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev je Slovenski narodnoosvobodilni svet pri svojem predsedstvu 19. 2. 1944 ustanovil posebno komisijo, ki je imela v odborih OF podrejene komisiji oz. referente. Njihovo delo so po vojni, do ukinitve ob koncu leta 1946, nadaljevale podružnice, ustanovljene za širše območje Slovenije, tako imenovane Komisije za upravo narodne imovine (KUNI). Dolžnosti komisije so bile predvsem enotno upravljanje razlaščene imovine in skrb za njeno vzdrževanje ter upravo koristi, ki izvirajo iz zaplenjene imovine. KUNI je bila marca 1946 likvidirana. Prevzem imetja KUNI po obsegih so opravili gospodarski odseki pri okrajnem ljudskem odboru. Prevzem imovine so otežili različni prvotno nedorečeni predpisi.

---

³ Zdenko Čepič, Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji: 1945–1948, Obzorja, Maribor 1995, (dalje: Čepič, Agrarna reforma), str. 78–88.

⁴ Milan Mikula, Zaplembe premoženja v Sloveniji v letih 1945–1946, Prispevki za novejšo zgodovino, letnik XXXII, številka 1–2, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 1992, str. 155–156.

Kazen popolne ali delne zaplembe premoženja v korist države je bila določena tudi za zločine in prestopke zoper slovensko narodno čast. Kot taka so veljala vsa namerno izvršena dejanja, ki jih sicer ni bilo mogoče označiti za veleizdajo ali za pomoč okupatorju pri izvrševanju vojnih zločinov, ki pa so škodovala ali bi utegnila škodovati ugledu in časti slovenskega naroda ter njegovi odpornosti. Nadaljnjo podlago za zaplembo premoženja je predstavljal Zakon o odvzemu vojnega dobička, pridobljenega med sovražnikovo okupacijo. Za vojni dobiček je štel ves presežek premoženja, ki ga je imel lastnik na dan 9. 5. 1945 več kot na dan 6. 4. 1941, kolikor je bil rezultat gospodarskega ali drugega poslovanja med vojno ali je bil pridobljen na podlagi špekulacij in je presegel 25.000 din. Vojni dobičkar je moral sicer državi dobiček oddati v gotovini. Če zneska ni plačal, so ga prisilno izterjali tako, da je bil z odločbo sodišča ustrezni del njegovega premoženja prenesen v last države.

Zaplemba premoženja je bila predvidena kot kazen tudi za kazniva dejanja proti novemu družbenemu redu v Zakonu o pobijanju nedopustne špekulacije in gospodarske sabotaže, v Zakonu o zaščiti narodne imovine in njenem upravljanju ter v Zakonu o kaznivih dejanjih zoper narod in državo.⁵

Kot večina agrarnih reform v zgodovini je bila tudi reforma v Jugoslaviji po drugi svetovni vojni izvedena na podlagi odločitve državne oblasti, da z njo doseže svoje politične cilje. V agrarni reformi je nova, revolucionarna oblast videla predvsem politično sredstvo za »prevzemanje oblasti«, tistim, ki jim je bila namenjena in ki so od tega ukrepa pričakovali zemljo, pa je obetala predvsem izboljšanje njihovega ekonomskega položaja. Namen oblasti je bil s spremembo lastninskih odnosov in posestne sestave pridobiti kmete za nadaljnje politične in gospodarske spremembe pri urejanju države ter družbe. Agrarna reforma, izvedena po drugi svetovni vojni, je bila pravzaprav nadaljevanje in končanje reforme, ki jo je jugoslovanska država izvajala v obdobju med vojnoma. Enako kot tista po prvi vojni je bila tudi ta usmerjena izrazito protiveleposestniško.

Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji je bil temeljni zakon, ki je opredeljeval načela in poglobitve načine izvajanja agrarne reforme. Federalne enote – republike so glede na svoje posebnosti, ki so izvirale iz različnega zgodovinskega in geografskega položaja, sprejele svoje zakone. V Sloveniji je Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji sprejelo predsedstvo SNOS 17. decembra 1945. Vseboval je vsa načela zveznega, vendar je bil v posameznih delih bolj določen. Svojevrstna delovno-lastniška razmerja v Sloveniji – viničarstvo v vinorodnih delih Štajerske in kolonat na Koprskem ter v Goriških Brdih – so zahtevala še sprejetje posebnega zakona, po katerem so bila razlaščena posestva nekmetov, ki so jih obdelovali viničarji in koloni. Namen zakona o razlastitvi posestev, ki jih obdelujejo koloni in viničarji, naj bi bil, da se »dokončno ukinejo še obstoječi fevdalni odnosi«. Vendar je ta zakon lastnike zemlje, ki so jo obdelovali viničarji in koloni, le razlastili, viničarske in druge deputatne polfevdalne odnose (ofarski, hubarski) pa je odpravil šele zakon, sprejet sredi leta 1953. Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji je izhajal iz načela, da je treba zemljo dati v popolno zasebno last tistim, ki je nimajo ali je nimajo dovolj. Drugo načelo je bilo »zemljo tistemu, ki jo obdeluje«, po katerem jo je lahko imel le tisti, ki jo je sam obdeloval. Na teh načelih sta temeljila oba pola agrarne reforme: razlastitev tistih, ki zemlje niso obdelovali sami, in dodelitev zemlje tistim, ki je niso imeli dovolj.

Uveljavitev načela »zemljo tistemu, ki jo obdeluje« je zahtevna razlastitev vseh zemljiških lastnikov, ki svoje zemlje niso obdelovali sami ali je niso obdelovali njihovi družinski člani, ampak jo je obdelovala najeta delovna sila ali so jo dali v najem. To so bila predvsem zasebna posestva s skupno površino več kot 45 ha ali s 25–35 ha obdelovalne zemlje, zemljiška posestva bank, podjetij, delniških družb in drugih zasebnih pravnih ustanov, zemljiška posestva cerkva, samostanov ter vseh vrst cerkvenih ustanov.

Za zemljiško posest v cerkveni lasti je bil določen zemljiški maksimum 10 ha, razen za verske ustanove zgodovinskega ali posebnega pomena. Te so lahko imele do 30 ha obdelovalnih površin in 30 ha gozda.

---

⁵ Brane Oblak, Povojne zaplembe premoženja v Ptujem okraju, Ptujski zbornik VI/1, Zgodovinsko društvo Ptuj, Ptuj 1996, str. 681–682.

Omenjene tri vrste posesti so bile razlaščene brez odškodnine. Z odškodnino, predvidoma v višini enoletnega donosa na hektar zemlje (ta sicer ni bila nikoli izplačana), je bila razlaščena zemljiška posest lastnikov, ki niso imeli toliko zemlje kot veleposestniki, a je tudi niso obdelovali sami in po svojem osnovnem poklicu niso bili kmetje. Lastniki takšnih posesti so lahko ohranili 3 ha zemlje, če pa ta ni bila obdelovalna, so je lahko obdržali 5 ha. V zemljiški sklad je prešla tudi zemlja, ki je med vojno iz kakršnega koli razloga ostala brez lastnika in brez pravnega naslednika. Prav tako je bila odškodnina predvidena za presežek zemlje tistih kmečkih posestev, katerih lastniki so imeli status kmeta in so jo tudi obdelovali sami oziroma njihova družina. Za ta posestva je bil določen zemljiški maksimum; če so bili lastniki več kot 20–35 ha obdelovalne zemlje in več kot 10–25 ha gozda oziroma skupaj več kot 45 ha, je bil presežek posesti nacionaliziran. To je bilo odvisno od števila družinskih članov, kakovosti zemljišča in od vrste kulture, ki jo je gojil lastnik. Določeno je bilo tudi, da mora biti v odvzetem presežku, torej v tistem delu zemlje, ki je presegal zemljiški maksimum, sorazmeren del njiv, lastnik pa je lahko do določenega maksimuma obdržal površine vinogradov in sadovnjakov.

Razlastitve in zaplembe so imele dvojen namen. Prvi je bil odpraviti ostanke lastninskih odnosov, ki naj bi imeli korenine v fevdalizmu in drugih izkoriščevalnih odnosih, drugi pa je bil okrepiti položaj države na agrarnem področju. Ustvarjenje zemljiškega sklada z razlastitvami in zaplembami je bilo predvsem posledica predvojnega posestno-lastniškega stanja. Površina razlaščenih veleposestev, ki so bila posredno ali neposredno fevdalnega izvora, torej last veleposlanikov in cerkve, ter zemljiška posest podjetij in bank, je obsegala 40 % slovenskega zemljiškega sklada agrarne reforme.

V Sloveniji so začeli agrarno reformo izvajati januarja 1946, v drugih delih Jugoslavije pa že prej. Domala v celoti je bila agrarna reforma v Sloveniji izvedena v prvih štirih mesecih leta 1946, izjema so bila samo območja, ki tedaj še niso bila vključena v jugoslovansko državo. Od januarja do konca aprila 1946 je bilo spremenjeno lastništvo petine vse zemlje v Sloveniji. Izvajanje agrarne reforme z razlastitvami na eni in dodeljevanjem te zemlje na drugi strani je bila predvsem političnpropagandna akcija oblasti. Zemljo so kljub zimi in snegu slovesno razdeljevali na terenu, z množičnimi zborovanji t. i. agrarnih interesov, ki so jih spremljali govori in petje ter ponekod tudi godba na pihala. Navdušenje za agrarno reformo pa ni bilo vsesplošno. Nasprotovali so ji zlasti »vaški mogotci« in duhovščina. Ta je ljudi odvrčala od agrarne reforme s trditvijo, da je vzeti cerkveno zemljo enako »božjemu ropu«. Takšna propaganda je gotovo vplivala na nekatere, saj je znanih nekaj primerov, da so agrarni interesenti zavrnilo dodelitev zemlje, ki je bila pred tem v lasti župnišča. Ponekod so po vaseh organizirali tudi zbiranje podpisov za to, da cerkvene zemlje ne bi delili.

Površina zemlje, ki je do konca aprila 1946 prešla v zemljiški sklad, je obsegla približno 266.500 hektarjev. Večino površin zemljiškega sklada so obsegali gozdovi, na drugem mestu je bila obdelovalna zemlja, ki je bila določena za razdelitev, preostalo pa so bili pašniki, planine in druga zemlja.⁶

Med razlaščenimi zemljiškimi lastniki v Sloveniji je bila tako po površini kot številu posestev na prvem mestu zemljiška posest Rimskokatoliške cerkve. Največji delež v razlaščeni cerkveni posesti so imeli gozdovi (61 %), za razdeljevanje pomembne obdelovalne zemlje je bilo le 10 %, preostalo pa so bili pašniki in planine. Največji posestniki cerkvene zemlje so bili ljubljanska in mariborska – lavantinska škofija ter različni meniški in redovniški redovi oziroma njihovi samostani in ustanove; zemljiško posest pa je imela tudi vsaka župnija oziroma župna cerkev. Večino gozdov v cerkveni lasti je imela ljubljanska škofija; po podatkih agrarnih komisij iz okrajev, v katerih so bila njena zemljiška posestva, so gozdovi ljubljanske škofije obsegali 38.018 ha, lavantinske pa 297 ha. Večja posestva so imeli tudi pomembnejši samostani v Sloveniji: kartuzijanci iz Pleterij 1360 ha, trapisti iz Rajhenburga (Brestanice) 384 ha, nemški viteški red iz Velike Nedelje 1218 ha, minoritski samostan s Ptuja 401 ha, nadškofijsko semenišče iz Zagreba 960 ha na Mokricah itd.

---

⁶ Neven Borak ... [etal.], Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992, Mladinska knjiga: Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2006, (dalje: Borak ... [etal.], Slovenska novejša zgodovina ...), str. 883–886.

Agrarna reforma je bila v Sloveniji tudi narodnoosvobodilni dejavnik, saj je bila večina veleposestnikov neslovenskega rodu in so jih označevali kot fevdalne ostanke. Po večini so bili namreč pripadniki nekdanjih plemiških družin oziroma potomci najbolj znanih fevdalnih rodbin, ki so živele na Slovenskem. Tako je bil npr. knez Karl Auersperg iz Kočevja lastnik posestva, ki je obsegalo 32.503 ha, od tega je bilo 22.856 ha gozdov, Herward Auersperg s Turjaka je bil lastnik 2855 ha, od tega 2542 ha gozdov, Josip Herberstein s Ptuja je bil lastnik 1961 ha, Vincenc Thurn z Raven na Koroškem 6704 ha, Hugo Windischgratz iz Oplotnice 9443 ha, Marija Zichy iz Beltincev 5076 ha itd.

Njihova zemlja je v Sloveniji obsegala nekaj manj kot šestino zemljiškega sklada. Glede na obseg razlastitev v korist zemljiškega sklada – tako po številu kot po površini, odvzeti z agrarno reformo – so bili v Sloveniji med največjimi objekti agrarne reforme. Veleposestva so imela tudi različna podjetja, npr. Kranjsko industrijsko družbo, Trboveljsko premogokopno družbo, banke in kreditne zadruge.

Največje število razlaščenih posestnikov pa je bilo takšnih, ki jim kmetovanje ni bilo poglavitni in edini vir preživetja. To so bili tisti zemljiški lastniki, ki so sicer živeli na vasi, npr. gostilničarji, trgovci, mesarji, mlinarji ipd., pa tudi tisti ki so stalno živeli v mestu in opravljali povsem t. i. svobodne poklice, npr. odvetniki, zdravniki. Delež zemlje, ki je bila odvzeta tem ljudem, je bil majhen, saj je obsegal le 5 % zemljiškega sklada; od tega je bilo 5400 ha obdelovalne zemlje in to so po večini razdelili med agrarne interesente. Poseben primer, pri katerem lastnik zemlje ni obdeloval sam, ampak je za ta namen najel delovno silo oziroma jo je dajal v zakup, so bili viničarski odnosi – kot posebno zakupno in deputatno razmerje. Veliko lastnikov vinogradov na Štajerskem je opravljalo nekmečke poklice in zemlje niso obdelovali sami; bili so meščani, lastnica vinogradov z viničarskim obdelovanjem je bila tudi Rimskokatoliška cerkev. Podobno razmerje pa je bilo tudi na Primorskem, vendar je bil tam uveljavljen t. i. kolonat.⁷

Presežek zemlje, ki so jo kmetje obdelovali sami s svojo družino, je v zemljiškem skladu agrarne reforme v Sloveniji obsegal najmanjši delež tako po površini kot po številu razlaščenih posestev. Poseben primer so bile t. i. gorske, više ležeče, hribovske kmetije, katerih posest je obsegala večjo površino od dovoljene, hkrati pa niso dosegale maksimuma obdelovalne zemlje. Razlastitev hribovskih kmetij je bilo pri izvajanju agrarne reforme posebno vprašanje, razlog za to pa sta bila njihova velikost in njihov gospodarski značaj. Bile so gozdarsko usmerjene. Hribovskih kmetij z več kot 45 ha celotne površine je bilo 970, v posesti so imele 13.180 ha obdelovalne zemlje in 42.790 ha gozda, za razlastitev pa je bilo predvidenih približno 10.500 ha. Hribovske kmetije so bile razlaščene aprila 1949.⁸

Dopolnilni način ustvarjanja zemljiškega sklada – ta ja bil sicer po obsegu največji – so bile zaplembe na podlagi avnojskega odloka o zaplembi in prehodu nemškega premoženja nasprotnikov narodnoosvobodilnega gibanja v državno lastnino ter na podlagi sodnih zaplemb.

Razlastitve in zaplembe v korist zemljiškega sklada agrarne reforme so bile v Sloveniji ozemeljsko različne, predvsem zaradi različnega zgodovinskega razvoja posestnih odnosov na različnih območjih. Največji zemljiški sklad za izvajanje agrarne reforme in kolonizacije je bil v Sloveniji ustvarjen na ozemlju Dolenjske in Bele krajine. Tam je bila domala tretjina zemljiškega sklada, razlog za to pa je bila zemlja, ki je pred vojno pripadala kočevskim Nemcem. Ti sicer niso bili neposredno razlaščeni, saj je bila zaplenjena posest italijanske družbe Emona, ki je zemljo novembra 1941 kupila od njih.

Drugi pol agrarne reforme je bilo razdeljevanje z razlastitvami in zaplembami ustvarjalnega zemljiškega sklada. Ta je bil razdeljen na tri dele. Zemljo so razdeljevali »poljedelcem, ki nimajo zemlje ali je imajo premalo«. To so bili agrarni interesenti, kolonisti in zadruge za skupno obdelavo zemlje. Vsi ti so dobili zemljo v popolno in trajno last. Del razlaščene in zaplenjene zemlje je država obdržala za svoje potrebe. To so bila zemljiška posestva za državna kmetijska posestva ali za socialne, znanstvene, izobraževalne, kulturne, sindikalne in druge ustanove ter zemljišča za vojaške potrebe.

---

⁷ Prav tam, 886–887.

⁸ Čepič, Agrarna reforma, str. 159.

Državni so postali tudi vsi razlaščeni in zaplenjeni gozdovi. Dela zemljiškega sklada pa niso razdeljevali, temveč je ostal nerazdeljen, tako da je bila ta zemlja pravzaprav podržavljena.

Razdeljevanje je dajalo agrarni reformi socialni in politični pečat, to pa je bilo pomembnejše od ekonomskega namena. Pri razdeljevanju zemlje je bilo poleg socialnega in poklicnega pomembno tudi politično merilo, saj so imeli partizani prednostno pravico dobiti zemljo. Agrarni interesi so dobili povprečno po 0,9 ha zemlje na posamezno gospodarstvo, večina razdeljene zemlje pa so bili travniki. Kmetovalci, ki niso imeli dovolj zemlje za preživetje, pa tudi taki, ki je sploh niso imeli, so zemljo lahko dobili v domačem kraju ali v neposredni bližini, lahko pa tudi drugod, bodisi v Sloveniji ali v Vojvodini. To so bili kolonisti.

Za naseljevanje novih prebivalcev je bila predvidena Vojvodina, od koder je moralo oditi približno pol milijona Nemcev. Za vsako republiko je bilo določeno število naseljencev in območje v Vojvodini, kjer so dobili posestva. Kolonistom iz Slovenije so bila namenjena naselja v Banatu: Vršac, Gudurica, Plandišče (Marionala), Velika Greda, Dužine (Sečenovo).

Za preselitev pa v Sloveniji ni bilo pretiranega zanimanja. Leta 1946 se je tja preselilo približno 600 slovenskih družin oziroma približno 2500 oseb.⁹ Največ jih je bilo iz vzhodnih delov Slovenije, od Prekmurja do Bele krajine, saj je bila agrarna prenaseljenost na teh območjih največja. Bili pa so tudi z Notranjske in Gorenjske, z Jesenic in okolice, nekaj družin je bilo tudi s Primorske. Številni so se hitro vrnili v Slovenijo, ker se niso mogli prilagoditi drugačnim podnebnim razmeram, pogrešali so hribe, prav tako pa se niso mogli navaditi na drugačen način obdelovanja zemlje od tistega na svojih majhnih posestvih v Sloveniji.¹⁰

T. i. notranja kolonizacija v Sloveniji je bila izvedena po večini na Apaškem polju ob Muri, od koder so se izselili ali so bili po koncu druge svetovne vojne pregnani Nemci. Kolonisti so bili iz vseh delov Slovenije, največ pa jih je bilo z Dolenjske in iz Bele krajine. Notranja kolonizacija je bila izvedena v manjši meri tudi na drugih agrarnih »nemških otokih«, ni pa bila izvedena na Kočevskem.¹¹ Kljub načrtovani naselitvi kolonistov je Kočevsko po koncu vojne postalo »zaprto« območje, na katero so od 1947 do 1951 po nalogu notranjega ministrstva prisilno naseljevali prebivalce z obmejnih območij.¹²

Na ozemlju Primorske, ki je bilo do sklenitve mirovne pogodbe še vedno del italijanske države, je agrarna reforma potekala drugače kot v LR Sloveniji. Na Koprskem, ki je potem prešlo v okvir STO, je bila izvedena po zakonskem aktu okrajnega NOO Koper o odpravi kolonata, torej še pred podpisom mirovnega sporazuma z Italijo, na ozemlju, ki je z mirovno pogodbo pripadlo Jugoslaviji, pa po priključitvi.

Za agrarno reformo na Primorskem je značilno, da je predvsem odpravila kolonat in kolonatske odnose oziroma da je razlaščala posestva, ki so jih obdelovali koloni. Ti so namreč imeli z lastnikom zemlje sklenjeno pogodbo o zakupu zemlje, hiše, v kateri so živeli, in kmetijskega inventarja, vendar so morali v zameno za to lastniku dajati polovico pridelka. Lastniki te zemlje so bili po večini Italijani, ki so prebivali v Trstu, na svojih posestvih pa so imeli tudi po več kolonov. Posestvo benediktinskega samostana iz Kopra, veliko 167 ha, je obdelovalo 77 kolonskih družin. V slovenskem delu Istre so bili kolonatski odnosi najbolj razširjeni v obalnem pasu.

V koprskem okraju je bila agrarna reforma končana dan pred podpisom mirovnega sporazuma, 9. februarja 1947, z veliko manifestacijo v Kopru, ki se je je udeležilo 15.000 ljudi. Dotedanjim lastnikom je bila zemlja odvzeta brez odškodnine, skupaj s poslopji ter z živim in mrtvim inventarjem. Zaplenjena zemlja je postala last dotedanjim obdelovalcem oziroma kolonov, gozdovi, travniki, pašniki pa so bili dodeljeni za skupno rabo. Na Koprskem je agrarna reforma zajela tudi zemljo, ki je bila v obdobju italijanskega fašističnega režima kot način raznarodovalne politike prodana na dražbah.

---

⁹ Prav tam, str. 213–222.

¹⁰ Prav tam, 234–236.

¹¹ Prav tam, str. 186–188, 193, tab. 22, 198–200

¹² Borak ... [etal.], Slovenska novejša zgodovina ..., str. 888.

Na ozemlju Primorske, ki je bilo septembra 1947 priključeno Sloveniji, so bili kolonatski odnosi uveljavljeni tudi v Goriških Brdih, vendar so se razlikovali od tistih ob obali. Največ je bilo takih najemnikov, ki so sicer imeli svojo zemljo, vendar so morali zaradi majhnosti in slabe donosnosti le-te vstopiti v kolonatsko razmerje. Z agrarno reformo so bila posestva, ki so jih obdelovali koloni, razlaščena, vendar jih niso dodeljevali v last kolonom tako kot v okraju Koper, ampak so na njih ustanovili vinogradniške obdelovalne zadruge.

Izvedba agrarne reforme Na Primorskem se je razlikovala od tiste v Sloveniji tudi pri ustvarjanju zemljiškega sklada in njegovi delitvi. Na ozemlju, priključenem leta 1947, je od ustvarjenega zemljiškega sklada ostalo dve tretjini v rokah države, četrtina v upravljanju ljudskih odborov, agrarnim interesom pa sta bila razdeljena le dva odstotka zemlje sklada. Razlog za takšno izvedbo agrarne reforme, ki je bila v resnici bolj nacionalizacija zemlje, so bile drugačne politične razmere. Na Primorskem je imela namreč slovenska oblast drugačna izhodišča in drugačno podporo, kot jo je potrebovala in želela doseči z agrarno reformo v Sloveniji leta 1946. Menili so, da iz političnih razlogov kmetom ni treba dodeljevati zemlje v last, zato so se odločili za vzpostavljanje ekonomij, zadrug in državnih posesti. Razlog za takšno odločitev, s katero so pravzaprav zanikali eno izmed temeljnih načel agrarne reforme, tj. razdeljevanje zemlje v trajno zasebno last, pa je bil očitno tudi v spoznanju, da je oblikovanje novih malih posestev neekonomično.¹³

Agrarna reforma v Sloveniji je bila z dodelitvijo zemlje tistim, ki jo obdelujejo, le del celotnega procesa spreminjanja posestnih odnosov in razmer. Agrarnim interesom, notranjim kolonistom in kmečkim delovnim zadrugam je bilo razdeljenega le nekaj manj kot sedmina ustvarjenega zemljiškega sklada. Z agrarno reformo je država v Sloveniji dobila v roke kar šest sedmin vse razlaščene in zaplenjene zemlje, jugoslovanskem merilu pa je država obdržala polovico zemljiškega sklada.

Ob izvajanju agrarne reforme so bile ustanovljene tudi prve kmečke delovne zadruge. Za ustanavljanje zadrug, v katerih so zadružniki zemljo obdelovali skupaj, so se odločili predvsem na območjih, na katerih je bila agrarna reforma izvedena na podlagi zakona o razlastitvi posestev, ki jih obdelujejo koloni in viničarji. Ti so bili predvsem na vinorodnih območjih Štajerske. Ustanovljenih je bilo tudi nekaj poljedelskih kmečkih delovnih zadrug, največ v okraju Gornja Radgona, kjer je bilo močno kolonizacijsko središče notranje kolonizacije v Sloveniji. Tudi na drugih območjih je oblast propagirala ustanavljanje kmečkih delovnih zadrug, vendar s pičlim uspehom. Agrarni interesenti niso pretirano silili v to.

Agrarna reforma ni razrešila niti pglavitnih vprašanj ekonomskega in socialnega položaja kmetijstva kot panoge niti posameznikov oziroma kmetov. Z drobljenjem posesti se je še povečalo število kmečkih gospodarstev, ki niso mogla računati na dolgoročnejši obstoj, saj se njihova posestva niso povečala toliko, da bi bila sposobna ustvarjati presežke za prodajo in bi lastnikom omogočala preživljanje brez iskanja dodatnih virov zaslužka. Še naprej so morali iskati zaslužek zunaj svojega posestva. Ker najemno delo v kmetijstvu zakonsko ni bilo več mogoče, so ga lahko iskali le zunaj agrarnih gospodarskih panog. Ker so mali kmetje oz. bajtarji z agrarno reformo dobili premalo zemlje za uspešno kmetijsko proizvodnjo, je bil posledica tega tudi »beg z zemlje« oziroma deagrarizacija. Na ta način so reševali agrarno prenaseljenost, enega izmed problemov, ki so bili za Slovenijo značilni v obdobju med svetovnjima vojnama.¹⁴

2.2 KMETIJSKA POLITIKA DRŽAVE IN KMETIJSTVO

S procesom industrializacije, kot temeljnim vodilom jugoslovanske gospodarske politike v prvi petletki, je bila tesno povezana kmetijska politika. Njen pglavitni namen je bil pospeševati in povečati kmetijsko pridelavo. Temeljno vprašanje kmetijske politike je bilo, kako zagotoviti zadosten

---

¹³ Čepič, Agrarna reforma, 167–184.

¹⁴ Borak ... [etal.], Slovenska novejša zgodovina ..., str. 888–889.

pridelek in tržne presežke za zaposlene v neagrarnih panogah, ki so živeli v mestih. Zemljo so kmetje namreč še vedno obdelovali na »tradicionalen« način, tako kot pred vojno, skoraj brez mehanizacije, tehnološko zaostalo, s premalo kmetijskega orodja, predvsem pa je bila neugodna zemljiška sestava. Poleg tega je bila kmetijstvu povzročena sorazmerno velika vojna škoda. To je bil razlog, da je bila kmetijska produkcija razmeroma majhna, saj je bilo šele leta 1948 posejanih toliko površin (pravzaprav nekoliko več) kot v desetletnem povprečju pred vojno. Šele v tem letu sta bila dosežena tudi predvojni hektarski donos in predvojno število glav živine.

Takšne kot pred vojno so ostale tudi posestne razmere. Kmetij, ki so dosegale do 5 ha površin in za katere so pred vojno sodili, da so sposobne preživeti družino, ne pa proizvajati za trg, je bilo domala dve tretjini. Tega stanja ni občutno spremenila niti agrarna reforma, saj je njena izvedba le še povečala število malih kmetij.¹⁵ V začetku leta 1949 je bilo v Sloveniji od 234.927 kmečkih gospodarstev 98 % v zasebni lasti, od tega je bilo posestev, ki so obsegala do 5 ha, 29 %, od 5–10 ha veliko posest je imelo 15 % kmečkih gospodarstev, 10–15 ha 8 % in več kot 15 ha pa 10 %. Najštevilčnejša pa je bila skupina »nekmetovalcev«, ki je imela v lasti tretjino vseh posestev. To so bili polkmetje, saj je bil najmanj en družinski član zaposlen zunaj kmetijske dejavnosti. Njihove kmetije so bile manjše od hektarja, večina jih je imela le pol hektarja obdelovalne zemlje, tako da se z njenim obdelovanjem niso mogli preživljati.

Vodilni položaj v kmetijstvu so imeli zasebni lastniki. Imeli so 82 % zemlje, obdelovalne pa 93 %. Skupaj je bilo 221 državnih posestev s 50.000 ha zemlje, od tega 18.000 ha obdelovalne, večino zemlje v lasti države pa so imele v posesti različne državne socialne, prosvetne, kulturne, znanstvene in sindikalne ustanove.

Ker je večina posestev obsegala do 5 ha skupne površine, je bilo kmetijstvo kot gospodarska panoga za oblast ekonomski problem, v kmetih pa so pogosto videli politični problem. Ideološki pogled na kmetijstvo, predvsem pa na kmete kot »razredne sovražnike« delavskega razreda, je opredeljeval odnos oblasti do kmetijstva in kmetov. Izhajal je namreč iz marksistične predpostavke, da mali zasebni kmet kot lastnik na eni strani »ustvarja« in ohranja kapitalistični ekonomski sistem in je zato socializmu nasproten, na drugi strani pa zaradi načina ter majhnosti proizvodnje nima možnosti za svoj dolgotrajen obstoj. Priložnost kmetijstva in kmetov je oblast načrtovala zlasti v zadružno organizirani kmetijski proizvodnji. Cilj kmetijske politike in njenih ekonomskih sredstev je bil povečati kmetijsko pridelavo in hkrati odpraviti »razredne« lastninske odnose na vasi.

Poglavitno vprašanje jugoslovanske kmetijske politike v prvem obdobju po drugi svetovni vojni je bilo povezano z zemljiško lastnino, pa tudi s tem, kakšen naj bo odnos oblasti do malega zemljiškega lastnika ter kakšno vlogo naj ima ta v kmetijski proizvodnji. Tako sta kmetijsko politiko prvih let po vojni označevala dva procesa: spreminjanje posestnih odnosov in posestne sestave ter iskanje najustrežnejšega načina organiziranja kmetijske proizvodnje, da bi se ta povečala in tako zadostila potrebe hitre industrializacije.

Za povojno dogajanje v kmetijstvu in na vasi so značilni administrativni ukrepi oblasti, najprej spreminjanje lastninskih odnosov ter posestne sestave in poseganje vanje, potem pa ukrepi za usklajevanje ekonomskih odnosov s političnimi. Pri snovanju kmetijske politike so vodilni državno-partijski organi – vodilni idejni snovalec jugoslovanske kmetijske politike v prvem obdobju po koncu druge svetovne vojne je bil Edvard Kardelj¹⁶ – izhajali iz dejanskega stanja kmetijstva in potreb, ki jih je moralo to zadovoljevati v obdobju industrializacije.

Na kmetijstvo pa so imeli poleg praktičnega, torej kako zagotavljati preskrbo, tudi ideološki pogled, vendar je bil ta podrejen praktičnemu. Drugi, dolgoročnejši namen je bil iz kmetijstva zagotoviti sredstva za čim večje naložbe v industrijo. Kmetijstvo je moralo za industrializacijo zagotavljati akumulacijo kapitala, potrebnega za graditev industrijskih objektov, in sicer prek politike cen, ki so bile administrativno določene.

---

¹⁵ Čepič, Agrarna reforma, 250.

¹⁶ Borak ... [etal.], Slovenska novejša zgodovina ..., str. 89–891.

Tako so bile cene za kmetijske pridelke nizke, za industrijske izdelke pa visoke.

Hkrati je bilo kmečko prebivalstvo vir delovne sile, potrebne za graditev in delovanje industrije ter drugih neagrarnih gospodarskih panog.

Kljub temu da je bila večina kmetijstva zasebnega, je država zaradi preskrbe in ideološkega pogleda na zasebnega kmeta posegala v kmetijstvo, v pridelavo od setve do žetve, prek obvezne oddaje oziroma odkupov pa tudi v prevzemanje pridelkov. Ker je morala zagotavljati preskrbo, je državna oblast z zakonskimi predpisi določila obvezno oddajo točno določenih količin kmetijskih pridelkov in živine državi, in to po administrativno določenih cenah. Odkup je bil uveden zato, ker je bilo treba prebivalstvo v mestih in tiste, ki sami niso pridelovali hrane, preskrbeti z živili, pa tudi zaradi preskrbe proizvodnje s surovinami. Bil je del sistema racionirane in nato zagotovljene preskrbe in tudi del kmetijske politike. Država, ki je želela tako nadzirati življenje na vasi, kot je to počela v neagrarni proizvodnji, je zlasti po sporu z Informbirojem začela na kmete izvajati silovit politični pritisk, čeprav je bil odkup predvsem oblika ekonomskega pritiska na kmeta.

Poleg ekonomskega izkoriščanja kmetov z odkupi in tudi z davki je bilo za jugoslovansko kmetijsko politiko v obdobju revolucionarnega etatizma značilno tudi iskanje načina za uspešno organiziranost kmetijske proizvodnje. Oblast je iskala najboljšo obliko, da bi lahko usmerjala in nadzorovala kmetijsko proizvodnjo in hkrati izvajala tudi proces »graditve« socialističnih odnosov na vasi. Po njenem mnenju so bile najustreznejša oblika zadruga, predvsem zato, ker so jih kmetje najbolj poznali, zato so bile to zanje najbolj razumljive oblike njihovega združevanja. Po mnenju socialistične oblasti je združništvo združevalo dve funkciji: ekonomsko, ker je z boljšo organizacijo povečalo proizvodnjo, in politično, ker je z omejevanjem bogatejših kmetov spreminjalo družbene odnose na vasi. Zadrugam je bila namenjena vloga vmesnega člana med državo in zasebnim gospodarskim sektorjem oziroma vloga biti »opora državi pri izvajanju državnega gospodarskega načrta in pri krepitvi zveze delovnih množic dežele in mesta«. Bile so »sredstvo za splošno ljudsko pobudo« in so nadzirale tisti del gospodarstva, ki je bil večinoma v zasebni lasti. Za oblast so bile zadruga način, kako v splošni državni gospodarski načrt koristno vključiti »gospodarsko moč vaškega in obrtnega gospodarstva«, prek njih zagotavljati »varstvo in podporo siromašnemu in srednjemu kmetu« ter organizirati preskrbo.¹⁷

Zadrag je bilo več vrst in niso bile samo kmetijske, ampak tudi nabavne in prodajne, t. i. naproze, potrošniške, proizvodne ter predelovalne, kreditne (te so bile leta 1947 odpravljene), stanovanjske in obnovitvene. Te so skrbele za obnovo v vojni porušeni krajavi, predvsem vasi. Obstajale so tudi že kmečke delovne zadruga, ki so nastale predvsem med izvajanjem agrarne reforme. Vanje so se združevali agrarni interesenti, ki so zemljo dobili kolektivno. V Sloveniji so bile to predvsem vinogradniške zadruga, v katere so se združili nekdanji viničarji. Do sredine leta 1947 jih je bilo 36,¹⁸ leto pozneje pa 47. Vanje je bilo vključenih 1471 kmečkih gospodarstev z 8772 ha zemlje.

Leta 1946 je bilo v Sloveniji 881 zadrug. Največ, 281, je bilo kmetijsko-proizvajalnih zadrug. Naproz, preko katerih je oblast izvajala preskrbo prebivalstva, je bilo 115, njihova naloga pa je bila tudi odkupovati kmetijske pridelke in jih posredovati uporabnikom v mestih. Večina članov teh zadrug je bilo kmetov.¹⁹

V začetku leta 1948 so se začele kmečke naproze in proizvodnje zadruga združevati v enoten tip kmetijske zadruga, ki je združevala vse gospodarske dejavnosti na vasi.

Na podlagi Kardeljevega mnenja, izraženega septembra 1947 v članku Kmetijsko združništvo v planskem gospodarstvu, so nastale splošne kmetijske zadruga. Te so bile značilna oblika kmečkega združništva pred kolektivizacijo in množičnim uvajanjem »kolhozni« zadrug, njihova naloga pa je bila voditi in nadzirati socialistično graditev na vasi in v kmetijski proizvodnji.

---

¹⁷ Prav tam, 891.

¹⁸ Čepič, Agrarna reforma, str. 154.

¹⁹ Borak ... [etal.], Slovenska novejša zgodovina ..., str. 891–892.

Splošne kmetijske zadruge so združevale vso gospodarsko in tudi drugo dejavnost na vasi. Poleg ekonomske naj bi imele tudi vzgojno nalogo, saj naj bi kmetje prek njih spoznavali boljše možnosti velike kmetijske proizvodnje. Nastale so domala v vsaki vasi. V Sloveniji jih je bilo največ leta 1949, in to kar 1158. Imele so 1081 trgovin, saj je bila njihova dejavnost predvsem skrb za preskrbo in trgovino na eni ter skrb za odkupe kmetijskih pridelkov od kmetov na drugi strani. Pri tem so bile zadruge uspešnejše od državnih odkupnih podjetij.

Za »socialistično preobrazbo vasi« je bila značilna tudi graditev zadružnih domov, ki naj bi bili »materialni dokaz novih odnosov na vasi«. Akcija graditve objektov po vseh vaseh, ti naj bi postali gospodarski in kulturni centri, »ki naj nadomestijo cerkev«, se je po vsej Jugoslaviji začela v začetku leta 1948. V Sloveniji je vodenje akcije prevzela Osvobodilna fronta; ustanovljena je bila Uprava za gradnjo zadružnih domov, ki je načrtovala zgraditev 523 takšnih domov. Na podlagi pokrajinskih arhitekturnih značilnosti so bili izdelani tudi tipski načrti. Po teh je bil za vsak zadružni dom predviden gospodarski del, predvsem trgovina s skladiščem, in kulturni del. Osrednji del je bila dvorana za gledališke in filmske predstave. V teh dvoranah so bili »tipsko« projektirani tudi odri, predvsem zato, da bi lahko kulise izdelovali eni delavnici, zadružni domovi pa bi si jih med seboj lahko posojali. Glede na potrebe je bil del, namenjen za kulturne dejavnosti, brez dvoma prevelik. Za zadružni dom so izbrali osrednji prostor v vasi. Že spomladi, zlasti pa poleti 1948, so po številnih vaseh gradili zadružne domove. Graditelji so bili vezani na svoje lastne vire in na svojo iznajdljivost. Organizirali so zbiranje prostovoljnih prispevkov in gradbenega materiala, gradili pa so s prostovoljnim delom; leta 1948 je pri graditvi zadružnih domov v Sloveniji sodelovalo 200.000 prostovoljcev. Po vaseh so nastale številne opekarne, v katerih so izdelovali opeko za zadružni dom, ponekod so zgradili tudi peči za žganje apna.

Graditev zadružnih domov je potekala kot politična akcija pod številnimi gesli, npr. »Mi gradimo zadružni dom – zadružni dom gradi nas«, ki naj bi krepila nove razmere v kmetijstvu in na vasi. Prva zadružna domova, na Cvenu pri Ljutomeru in Predmeji na Primorskem, sta bila končana že sredi aprila 1948. Navdušenje za graditev zadružnih domov pa je že leta 1948 delno splahnelo; do sredine leta 1950, ko je akcija povsem zamrla, je bil v Sloveniji zgrajen in usposobljen za uporabo 101 zadružni dom, 150 ni bilo končanih, številnih načrtovanih pa niti niso začeli graditi.²⁰

2. 3 AGRARNA REFORMA V OKRAJU PTUJ

Med svetovnjima vojnama je kmetijstvo v okraju Ptuj predstavljalo najpomembnejšo gospodarsko panogo. Kar 71,9 % celotne površine okraja je bilo kmetijskih površin (59.485 ha) brez gozda. Gozdnih površin je bilo le 26,5 %. V Dravski banovini, v katero je sodil okraj Ptuj, je bilo kmetijskih površin 51,1 %. V okraju Ptuj je več kot 83 % prebivalstva živelo od kmetijske proizvodnje, kar je precej presegalo slovensko povprečje (60,3 %) leta 1938. Najmanj zemlje so imeli bajtarji, a jih je bilo v okraju Ptuj največ. Največ zemlje (1/4 vse zemlje) so imeli srednji kmetje (10–20 ha). V okraju Ptuj je prevladovala majhna bajtarska posest (do 5 ha) in velika razparceliranost zemlje na majhne kmetije.

Za okraj Ptuj med obema vojnama je značilen pojav absentizma, kar pomeni popolno odsotnost lastnikov in njihovega sodelovanja pri obdelovanju lastnega posestva, predvsem vinogradov. Ta posestva so obdelovali najemni delavci, tako imenovani štajerski viničarji. Viničarji so značilni predvsem za Haloze in Slovenske gorice, kjer je bila glavna kmetijska panoga vinogradništvo.

Domači vinogradniki niso zmogli obnove in vzdrževanja vinogradov. Teh so se polastili bogatejši nemški veleposestniki, pri katerih se je slovenski kmet zadolževal. Velik družbeni problem je bil v Halozah številčnost viničarjev. Najdonosnejši vinogradi (Gorca, Dežno, Zavrč, Borl) so bili v večinski lasti tujih vinskih trgovcev, samostanov, podjetij in zlasti avstrijskih posestnikov. Ob gospodarski krizi je viničarstvo postalo najbolj pereče socialno in kulturno vprašanje na Slovenskem. Razvilo se je v

---

²⁰ Prav tam, 892–893.

tipično mezдно razmerje med gospodarjem in brezpravno viničarsko delovno silo. Agrarna reforma med obema vojnama socialno-posestniških odnosov na podeželju ni rešila.²¹

2.4 ZAKONSKE OSNOVE ZA IZVAJANJE AGRARNE REFORME IN KOLONIALIZACIJE V OLO PTUJ LETA 1945–1946

Ob koncu druge svetovne vojne je nova oblast v Jugoslaviji morala potrditi svoje vojaške in politične dosežke tudi na gospodarskem področju. Predsedstvo Avnoja je 21. novembra 1944 sprejelo Odlok o prehodu sovražnikovega imetja v državno lastnino, o državnem upravljanju imetja odsotnih oseb in o zasegu imetja, ki so ga okupatorske oblasti prisilno odtujile. Tako je zaplemba dobila pravno osnovo. Ministrstvo za kmetijstvo je julija 1945 prevzelo v svojo upravo šest veleposestev v okraju Ptuj, na katera so postavili upravitelje. To so bila posestva:

- Orning v Št. Janžu na Dravskem polju,
- Turnišče pri Ptuj,
- graščine Herberstein na Ptuj in na Vurberku,
- Dornava pri Ptuj,
- Ulm pri Zavrču ter
- Štajerske hranilnice v Podlehniku.

Največ zaplemb je izvajala okrajna Komisija za upravo narodne imovine (KUNI), ki je imela zelo velika pooblastila. Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji so poslanci v Začasni ljudski skupščini DFJ sprejeli 23. avgusta 1945. Konec avgusta je bil imenovan Agrarni svet DFJ. Ta organ je imel celoten nadzor nad izvajanjem agrarne reforme in kolonizacije.

Septembra 1945 je Odsek za agrarno reformo in kolonizacijo izdelal navodila in obrazce za prijavo zemljiških posestev, ki zapadejo pod agrarno reformo. Razposlal jih je Okrajnim narodnoosvobodilnim odborom (NOO), ki so bili zadolženi za zbiranje teh prijav in za njihovo kontrolo na podlagi katastrskih podatkov, zemljiških knjig in posestnih listov. Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji v Sloveniji je sprejelo predsedstvo Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) 17. decembra 1945. Hkrati s tem zakonom je bil izdan še Zakon o razlastitvi posestev, ki jih obdelujejo koloni in viničarji, z namenom ukiniti fevdalne odnose. Za izvajanje agrarne reforme je zakon predvidel tudi organe, ki so jo izvajali. To so bile okrajne komisije za agrarno reformo. Te so na terenu ob sodelovanju in pomoči krajevnih ljudskih odborov (KLO) in odborov agrarnih interesentov dejansko izvedle razlastitev ter razdelitev zemlje.²²

2.5 IZVAJANJE AGRARNE REFORME V OLO PTUJ LETA 1945–1946

30. 8. 1945 je bil ustanovljen Okrajni narodnoosvobodilni odbor Ptuj, naslednje leto se je preimenoval v Okrajni ljudski odbor Ptuj (OLO Ptuj), ki je upravno pokrival področje današnjih upravnih enot Ormož in Ptuj.

V Ptuj je bila komisija za agrarno reformo ustanovljena proti koncu decembra 1945 in je delala v sestavu Poverjeništvu za kmetijstvo, vendar se je v naslednjih dveh letih skorajda popolnoma

---

²¹ Anita Polanec, Agrarna reforma v okraju Ptuj leta 1945–1946, Zgodovina v šoli, 14. Letnik, številka 3–4, leto 2005, str. 23. (Dalje: Polanec, Agrarna reforma v okraju Ptuj ...).

²² Prav tam, 24.

osamosvojila. Okrajna agrarna komisija je imela prostore v bivši Ornikovi hiši nasproti mestne hiše. Prostori so bili v prvem nadstropju, obsegali pa so 5 sob oziroma prostorov.²³

V sestav okrajnih komisij za agrarno reformo so spadali:

- izvršni odbor, ki je imel predsednika, namestnika, sekretarja, pomočnika in po potrebi drugega pomočnika,
- plenum, ki je bil sestavljen iz izvršnega odbora in 8 do 14 predstavnikov agrarnih interesentov,
- pisarna, h kateri je spadalo potrebno pomožno osebje,
- odbor gospodarskih strokovnjakov, ki so ga sestavljali kmetijski, gozdarski in geodetski strokovnjak, predstavnik socialnega skrbstva ter pravnik.

Izvršni odbor je od krajevnih LO sprejemal podatke o prijavi posestev, ki so spadala pod agrarno reformo, vloge agrarnih interesentov in vse ostale prošnje ter pritožbe v zvezi z agrarno reformo. Sestavljal je zapiske o izjavah razlaščenih posestnikov, izdajal odločbe o razlastitvi oz. dodelitvi zemlje. Izvršni odbor je sprejemal sklepe o razlastitvi in dodelitvi zemlje na sejah, na katerih so morali biti prisotni vsi člani. Sklepi so morali biti sprejeti soglasno, če tega na dveh sejah ni bilo, je bila zadeva posredovana ministrstvu za kmetijstvo. To je bilo obveščeno tudi o vseh sklepih, ki so imeli gospodarski ali politični pomen.

Plenum je bil posvetovalni organ komisije pri izvajanju agrarne reforme, njegove seje je vodil predsednik izvršnega odbora. Zaključke plenuma so sprejeli v obliki predlogov, težnja pa je bila, da bi bili predlogi sprejeti soglasno ali vsaj z večino glasov prisotnih.

Odbor gospodarskih strokovnjakov je bil pomožni organ okrajne komisije in ji je dajal ustrezne strokovne napotke v zvezi z razlastitvijo zemljiških posestev in načinom razdelitve zemlje med agrarne interesente. Komisiji je posredoval tudi vse potrebne zemljiškopravne in katastrske podatke.²⁴

Okrajna agrarna komisija na Ptujju je začela z delom 1. januarja 1946. Okrajno komisijo za agrarno reformo v okraju Ptuj so ob imenovanju sestavljali:

- Kazimir Gomilšek (predsednik),
- Franc Simončič (namestnik),
- Jože Čeh (sekretar),
- Viktor Knez (pomočnik) in
- Franc Fijačko (pomočnik).

Vsi so bili iz okraja Ptuj in niso bili poslani od drugod. V začetku januarja 1946 je bil za geometra na Ptujju postavljen Albert Pinter, ki je 11. septembra 1946 odšel v Ljubljano. Odhod geometra je močno oviral hitrost izvedbe agrarne reforme. Sestava komisije za agrarno reformo se je v Ptujjskem okraju spreminjala.²⁵

Poleg odhoda geometra so komisijo pestile tudi druge menjave kadrov. Iz poročila, izdanega 17. septembra 1946, je razvidna stiska pri kadrih komisije. Po pisanju Glavnika je bilo normalno delo močno načeto, kajti »Volk Edvarda je oblast zaprla, Bac Edvard je moral oditi na delo v načrtno komisijo, Brus Mira je odšla v bolnico v Ljubljani, Fijačko Franc bo odšel 1. oktobra k odkupni komisiji«, sam Glavnik pa naj bi bil premeščen na volilno komisijo.²⁶

---

²³ SI_ZAP, OLO Ptuj, Okrajna agrarna komisija, škatla 35, ovoj št. 13/6–2.

²⁴ Lovrenčič, Agrarna reforma 1945, 226–227.

²⁵ Polanec, Agrarna reforma v okraju Ptuj, 24.

²⁶ SI_ZAP, OLO Ptuj, Okrajna agrarna komisija, škatla 35, ovoj št. 13/6–2.

Po poročilu sekretarja Glavnika so na dan 1. novembra 1946 okrajno agrarno komisijo sestavljali: Mirko Gomilšek (predsednik), Franc Glavnik (sekretar), Janez Voljč (statističar), Ivan Rau (blagajnik), Marta Novinšek (strojepisica) in Mira Brus (na katastru).²⁷

Po plačilni listi za januar 1947 so komisijo sestavljali 4 člani: Mirko Gomilšek (predsednik), Franc Glavnik (sekretar) in pisarja Janez Voljč ter Marta Novinšek.²⁸

Člani komisije so imeli srednje- in osnovnošolsko izobrazbo. Razmeroma malo kmetov je bilo članov okrožnih in tudi okrajnih komisij. Glede na poklicno sestavo jih je bilo največ z oznako delavec. Člani komisije za agrarno reformo so bili vključeni v sindikalne organizacije in upravičeni do dodatnih živilskih nakaznic.

Okrajne komisije so začele delo v pisarni, kjer so pregledovali prošnje agrarnih interesentov, izločali neupravičene, upravičene pa razvrstili tako, da so bili najzaslužnejši na vrhu. To je bil predlog komisije, ki ga je nato predstavila agrarnim interesentom na sestanku. Ta je moral biti dan pred delitvijo zemlje na terenu ali pa je bil sklican na dan delitve. Sestankov naj bi se udeležili le upravičeni agrarni interesenti, tisti, ki jih je kot take spoznala agrarna komisija, drugi pa so morali prostor sestanka zapustiti. Na sestankih so nato obravnavali vsakega posameznika – interesenta – posebej, in to po vrstnem redu, ki ga je določila komisija. V primerih, ko se je komisiji zazdelo, da interesent ni politično ali kakor koli drugače upravičen, je bilo treba izzvati navzoče ljudi, da so o njem podali odločilno mnenje.

Tako je komisija za agrarno reformo na Ptuju s poslovanjem na terenskem območju okraja Ptuj na skupinskih sestankih očistila odbore, izvolila odbore agrarnih interesentov, popisala vse prijavljene agrarne interesente in ugotavljala njihovo upravičenost ter s pomočjo ljudstva določala lastnike zemljišč, ki so po zakonu zapadla pod razlastitev.

Pomembno vlogo pri izvajanju agrarne reforme so imeli tudi odbori agrarnih interesentov, ki so dejansko vodili izvajanje agrarne reforme v svojem kraju, saj so ga tudi najbolje poznali. Njihova naloga je bila pregledati prijave lastnikov posesti in podati mnenje, koga naj razlastijo ter koliko. Določali so, komu naj se zemljo podeli in koliko. Oblikovali so tudi karakteristike agrarnih interesentov in jih posredovali agrarnim komisijam.²⁹

Popise članov krajevnega odbora agrarnih interesentov in seznam vseh agrarnih interesentov so morali odbori komisiji dostaviti do 7. januarja 1946. Do tega datuma so morali poslati tudi vloge in popise viničarjev. Interesenti so morali na prošnji navesti ime in priimek, rojstno leto, bivališče s hišno številko, glavni ter stranski poklic, koliko zemlje že posedujejo, skupno število družinskih članov, službo v času okupacije.

Prav tako do 7. januarja 1946 so morali lastniki zemljiških posestev, ki so prišli pod agrarno reformo, podati pisno prijavo vsega svojega zemljiškega posestva na območju FLRJ, prijavo so morali podati krajevemu ljudskemu odboru kraja, kjer se je posest nahajala.³⁰

Prvi sestanki odborov agrarnih interesentov so bili konec decembra 1945 in v začetku januarja 1946. Prvo zborovanje agrarnih interesentov na Ptuju je bilo 6. januarja 1946 ob 9.00 v Titovem domu (prostor kina).³¹ Na prvem zboru agrarnih interesentov so ustanovili odbor agrarnih interesentov, pregledali Zakon o agrarni reformi, izvedli popis interesentov ter podali predloge in sklepe interesentov, katere posesti zapadejo pod agrarno reformo. Zapisniki z zborov agrarnih interesentov so bili poslani agrarni komisiji na Ptuj.

---

²⁷ SI_ZAP, OLO Ptuj, Okrajna agrarna komisija, Poročilo z dne 17. 9. 1946, škatla 35, ovoj št. 13/6–2.

²⁸ Lovrenčič, Agrarna reforma 1945, 227.

²⁹ Polanec, Agrarna reforma v okraju Ptuj, 24–25.

³⁰ SI_ZAP, OLO Ptuj, Okrajna agrarna komisija, škatla 35, ovoj št. 13/6–2.

³¹ Prav tam.

Osnovna načina oblikovanja zemljiškega sklada sta bila razlastitev in zaplomba. Poglavitna oblika ustvarjanja zemljiškega sklada je bila razlastitev. Zaplomba je bila dopolnilna oblika, vendar je v količinskem pogledu enakovredna razlastitvi.

Iz statističnega pregleda izdanih razlastitvenih odločb (z dne 22. januarja 1946) je razvidno, da je okrajna agrarna komisija Ptuj do konca januarja 1946 izdala 7 razlastitvenih odločb veleposestnikom, 11 bankam, 2 odločbi bankam sta bili spremenjeni, 18 razlastitvenih odločb Cerkvi, 2 odločbi sta bili spremenjeni, 36 razlastitvenih odločb nekmetom, od tega sta bili 2 spremenjeni, 5 pa v celoti razveljavljenih po pritožbah razlaščenecv, 3 razlastitvene odločbe kmetom, 49 vinogradniškim posestvom, 2 sta bili spremenjeni, 3 v celoti razveljavljene in ena delno razveljavljena.

Veleposestva v zasebni lasti so bila v Sloveniji med največjimi veleposestvi. Bila so fevdalnega porekla in v večini primerov so bili lastniki neslovenskega porekla (potomci nemških, italijanskih ter madžarskih plemiških rodbin).

V okraju Ptuj je bilo največje veleposestvo last grofa Josipa Herbersteina, ki je živel na Češkem. Imel je graščino z veleposestjo na Ptuj, na Vurberku in Ravnem Polju. Herbersteinova posest na Ptuj in Vurberku je skupaj merila 717,78 ha. Od tegaje bilo 22,82 ha njiv, 78,02 ha travnikov, 38,64 ha vinogradov, 561,01 ha gozda in 17,19 ha pašnikov. Na posestvu na Ptuj je prevladoval gozd (502,31 ha), na posestvu Vurberk pa so prevladovali travniki (56,7 ha), vinogradi (35,7 ha) in gozd (58,7 ha). Fevdalnega porekla je bila tudi ena izmed največjih vinogradniških posesti v Slovenskih goricah, last ormoške graščakinje Marije Wumbrandt Suppach, poročene Georgevits. Precej velika fevdalna posest je bila na Turnišču pri Ptuj v lasti Rudolfa Warrena-Lippitta. Njegova posest je obsegala 446,80 ha, od tega je bilo 86,28 ha njiv, 43,04 ha travnikov, 5,45 ha vinograda, 301 ha gozda in 11,01 ha pašnikov.

Zemljo Herbersteina na Ptuj so po razlastitvi vključili v sklop mestne ekonomije mestnega ljudskega odbora Ptuj. Obdelovalno zemljo v sklopu graščine Vurberk so razdelili med agrarne interesente. Zemlja, ki je bila v sklopu gradu Zavrč v lasti Maksa Ulma, je bila vključena v državni sektor, enako tudi posest gradov Dornava in Turnišče. Obdelovalna zemlja gradov Borl in Ormož je bila razdeljena med agrarne interesente. Zemlja križniškega reda v Dornavi oziroma v Muretincih je bila delno razdeljena med interesente, ostalo je prešlo v državno last. Obdelovalna zemlja gradu Velika Nedelja je bila delno razdeljena, del pa je prišel pod upravo državnega posestva Velika Nedelja.

Skupaj je bilo v okraju 12 veleposestev, ki so bila razlaščena. V okraju Ptuj so skupaj zavzemala 971 ha 20 a 15 m².

Statistični pregled o delu agrarne komisije na Ptuj navaja, da je bilo konec avgusta 1946 prevzetih v agrarni sklad 2030 ha 74 a 91 m² gozda. V korist gozdnih uprav je bilo iz agrarnega sklada izločenih 1806 ha 64 a 63 m². Tako so večino gozdnih površin iz agrarnega sklada v OLO Ptuj dobila državna gozdna gospodarstva.

V okraju Ptuj je bilo v celoti razlaščenih 16 podjetij zasebnopravnega značaja (bank, podjetij, delniških družb itd.) s skupno površino 540 ha 69 a 84 m² zemljišč. Razlaščena so bila tudi posestva javnopravnih oseb (občin) v skupni izmeri 92 ha 25 a 68 m².

V okraju Ptuj je bilo preko določenega maksimuma 10 ha razlaščenih 26 cerkva in ustanov v celoti – v skupni izmeri 384 ha 5 a 12 m².

Razlaščanje nekmetov je komisijam za agrarno reformo povzročalo veliko dela, predvsem zaradi njihove številčnosti in zaradi problematičnosti meril za določanje, kdo je dejansko kmet. V okraju Ptuj je bilo razlaščenih 59 vinogradniških in presežki nekmečkih posesti nad 3 ha v skupni izmeri 526 ha 49 a 84 m².

Stališče oblasti do viničarskega vprašanja je bilo, da izroči in razdeli zaplenjeno zemljo viničarjem v last. V okraju Ptuj je bilo zaplenjenih 105 vinogradniških posesti s skupno površino vinogradov 225 ha. Na teh zaplenjenih vinogradniških posestih je bilo 174 viničarjev. Skupno število viničarjev v okraju Ptuj je bilo 665, od tega jih je bilo 491 na zasebnih posestvih. Kar 15 % vseh vinogradniških posestev v okrožju Maribor je bilo zaplenjenih v okraju Ptuj; na njih je živelo 19,6 % vseh vinogradniških družin v okrožju Maribor.

V okraju Ptuj je bilo do 1. 9. 1946 razlaščenih in zaplenjenih 12 veleposestev v skupni izmeri 971,20 ha oz. 7,27 %; 16 posestev bank in podjetij s skupno površino 540,69 ha oz. 20,6 %; 26 cerkva in samostanov s skupno površino 384 ha oz. 10,6 %; 59 nekmečkih posestev s skupno površino 526,49 ha oz. 16,6 %; 5 kmečkih posestev s skupno površino v Ptuj 45,11 ha oz. 11,7 %; 162 zaplembe na podlagi odloka Avnoja (z dne 21. 11. 1944) s skupno površino 1096,48 ha oz. 3,4 %; 42 posesti, zaplenjenih na podlagi sodb sodišč, v skupni površini 435,57 ha oz. 19,2 %. V okraju Ptuj je bilo v zemljiškem skladu največ gozda (46 %).

V okraju Ptuj je komisija za agrarno reformo do 24. 8. 1946 razdelila 2134 ha 39 a 12 m² zemlje, do 30. 11. 1946 se je številka povzpela na 2135 ha 43 a 91 m², kar predstavlja 4,7 % skupne razdeljene zemlje v Sloveniji. Del zemlje agrarnega sklada so dobile vinogradniške, javne ustanove, t. i. ekonomije, industrijska in druga podjetja, ki so organizirala lastno kmetijsko predelavo, gozdna gospodarstva, ki so dobila večino zaplenjenih gozdnih površin, del zemlje pa 5 na novo nastalih državnih posestev.

Državna kmetijska gospodarstva (KG) so nastala že v letu 1945, sedež so imela v Zavrču, Dornavi, Kidričevem, Podlehniku in na Turnišču.³²

2.6 TEŽAVE KOMISIJE ZA AGRARNO REFORMO

Okrožne in okrajne komisije za agrarno reformo so se pri svojem delu srečevale s številnimi težavami in problemi. Najpogostejši problemi Okrajne komisije za agrarno reformo na Ptuj so bili:³³

- pogosta menjava administrativnih delavcev (geometra),
- pritožbe razlaščencev in agrarnih interesentov,
- nezaupanje agrarnih interesentov v zadrugo,
- težave s prevozom,
- zaostajanja dela na terenu,
- težave s pravilno zamejitvijo,
- navdušenje za agrarno reformo ni bilo vsesplošno,
- ni bilo potrebnih podatkov ali so bili pomanjkljivi,
- nerazumevanje različnih odločb zakona o agrarni reformi,
- agrarnih interesentov je bilo veliko več kot agrarne zemlje,
- pomote,
- izkoriščanje neznanja posameznikov,
- izrabljanje položaja.

Agrarna reforma se je v Ptujem okraju končala sredi leta 1946. Poročilo (12. 11. 1946) pozitivno ocenjuje izvedbo agrarne reforme, opozarja pa na določene probleme, predvsem da so agrarni interesenti v glavnem odobravalni Zakon o agrarni reformi, ker so tako dobili zemljo. Hvaležni so bili OF, ki je prav z izvedbo agrarne reforme gospodarsko dvignila malega človeka. Nekaj agrarnih

---

³² Polanec, Agrarna reforma v okraju Ptuj, 25–26.

³³ Prav tam.

interesentov – viničarjev – pa se ni vpisalo v nobeno množično organizacijo, nekateri med njimi tudi niso volili. Bilo pa je tudi premalo zemlje, da bi jo lahko dodelili vsem agrarnim interesentom.

Agrarni interesenti so, po pisanju poročila, zelo dobro in z velikim veseljem obdelovali dodeljena zemljišča, velika je bila tudi požrtvovalnost obdelovalnih zadrug, ki je poskušala zemljo kar se da izboljšati. Kot veliko težavo pa je navedlo, da nekateri agrarni interesenti še vedno niso imeli pravega zaupanja v zadruge. Le nekateri posamezniki so nameravali še pred zimo pristopiti v poljedelsko-obdelovalne zadruge. Razlaščeni so v začetku kazali veliko nejevoljo do izvajanja agrarne reforme, toda do takrat, ko je bilo poročilo napisano, so se večinoma že umirili. Nekateri razlaščenci pa še vedno niso hoteli razumeti pravega pomena agrarne reforme in so širili sovraštvo do poljedelsko-obdelovalnih zadrug.³⁴

---

³⁴ Lovrenčič, Agrarna reforma leta 1945, 228.

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 AGRARNA REFORMA V OBČINI TRNOVSKA VAS

Dinamika poteka izvajanja agrarne reforme v današnji občini Trnovska vas ni popolnoma znana. Na podlagi odločb o odvzemu premoženja zaradi agrarne reforme lahko rečemo, da je proces sledil navodilom države in okrajne komisije, kajti prvi popisi in odločbe so bile izdani že na začetku januarja 1946.

Lahko rečemo, da so bili prvi sestanki agrarnih interesentov in agrarnega odbora konec decembra 1945 in v začetku januarja 1946.

Glavno besedo pri izvajanju agrarne reforme sta imela krajevni agrarni odbor in krajevni odbor agrarnih interesentov. Ta sta odločala o karakteristikah agrarnih interesentov, pregledovala prošnje, določala površino prejete zemlje, upravičenost do nje ... V Trnovski vasi je bil agrarni odbor sestavljen iz vodilnih članov KNOO in KOOF Trnovska vas. Ti posamezniki so bili.³⁵

Janez Horvat (predsednik agrarnega odbora in sekretar OF)

Lovrenc Toplak (podpredsednik agrarnega odbora)

Franc Belec

Franc Toš

Vinko Kocmut

Franc Kocmut (predsednik KNOO)

Franc Kos

Janez Nedelko

Janez Čuček

Anton Simonič

Konrad Belec

Od leta 1947 dalje pa je bil za vse agrarne zadeve zadolžen kmetijski odbor pri KLO Trnovska vas, ki so ga sestavljali:³⁶

Franc Tašner

Jožef Čeh

Janez Rašl

Janez Letnik

Matija Habjanič

Kdaj natančno so potekali sestanki odbora in agrarnih referentov iz virov ni mogoče razbrati. Smo pa naleteli na posreden zapis dogajanja na enem od sestankov. Takrat se je največ prahu dvignilo okoli posesti družine Kranvogel iz Črmlje, ki je bila takrat največji posestnik v občini. Na sestanku agrarnih interesentov 25. januarja 1946 v Trnovski vasi so namreč sprejeli resolucijo, da je posest te družine

---

³⁵ SI_ZAP78/2, OLO Ptuj, škatla 63, spis 1, mapa OD ZAP 1–4.

³⁶SI_ZAP 331, KLO Trnovska vas 1945–1952, škatla 2.

nepošteno pridobljena, da so med vojno z okupatorjem gospodarsko sodelovali in da družine ne gre smatrati za kmete.

Toda čez nekaj dni se je začela stvar zapletati. Velika večina prebivalcev Trnovske vasi in Ločiča je namreč na okrajno agrarno komisijo napisala pritožbo, da so stvari, sprejete v resoluciji, laž ter da s svojimi podpisi potrjujejo, da so Kranvogli pošteno pridobili posest in da je njihov poklic izključno kmetovanje, torej da so kmetje.

Odvetnik Jože Vidic je na okrajno agrarno komisijo poslal obsežno pismo, v katerem je argumentiral, da so vse obsodbe, navedene v resoluciji, neupravičene in da so plod osebnega sovraštva ter maščevanja Ludvika Zelenika in še ene osebe, za katero gre, pa takrat niso ugotovili.

Po prejemu tega pisma je ta primer začela preiskovati tudi okrajna agrarna komisija.³⁷

Kakšen je bil rezultat preiskave, ni mogoče izvedeti, kajti v razpoložljivem arhivskem gradivu ni nobene odločbe ali sklepa glede tega primera. Vsekakor pa je jasno, da so družini Kranvogel v različnih etapah agrarne reforme vzeli veliko premoženja in ga razdelili med agrarne interesente oziroma so ga spremenili v državno last.

V dogajanje, povezano z agrarno reformo, se je aktivno vključila tudi osnovna šola v Trnovski vasi. Frančiška Šalamun, v tistem času učenka šole v Trnovski vasi, se spominja, da so učenci skupaj z učiteljicami v šoli izdelovali parole z napis: DOL S KULAKI ali ZEMLJO TISTEMU, KI JO OBDELUJE in da so se učili različne pesmi iz časa NOB. Skupaj z učiteljicami so hodili na prizorišča zaplemb, kjer so nosili parole, peli pesmi, naučene v šoli, nekateri pa so pomagali tudi pri izdelavi lesenih mejnikov, ki so jih uporabljali pri razdeljevanju zemlje.³⁸

3.2. PREMOŽENJE, ODVZETO PO ZAKONU O AGRARNI REFORMI IN KOLONIZACIJI

V občini Trnovska vas so bile z agrarno reformo na podlagi Zakona o agrarni reformi in kolonizaciji razlaščene in med agrarne interesente razdeljene posesti naslednjih lastnikov:

EMA TOMŠIČ, Trnovska vas

Gospe Tomšič so odvzeli posest v skupni velikosti 4 ha 46 a 26 m². Od tega njive v velikosti 1ha 7 a 47 m², travnike v velikosti 3 ha 35 a 37 m² in pašnike v velikosti 3 a 42 m².³⁹

KMEČKA HRANILNICA r.z.z.n.j SVETI BOLFENK, Trnovska vas

Kmečki hranilnici Sv. Bolfenk so 8. januarja 1946 odvzeli posesti v Bišu in Trnovski vasi v skupni izmeri 2 ha 24 a 44 m². Od tega njive v velikosti 72 a 80 m², travnike in pašnike, sposobne za obdelavo, v velikosti 6 a, 47 m², sadovnjake in vrtove v izmeri 38 a 24 m², pašnike v velikosti 96 a 89 m² ter stavbišča velikosti 10 a 4 m².⁴⁰

V kmečki hranilnici se niso strinjali s prvotno odločbo. Zato so na okrajno agrarno komisijo poslali prošnjo za revizijo postopka. Toda komisija je prošnjo zavrnila in na razpravi 19. februarja 1946 izdala

---

³⁷ SI_ZAP 78/2, Fond OLO Ptuj 1946, škatla 63, spis 1, mapa OD ZAP 1–4.

³⁸ Pogovor z Lovrencem in Frančiško Šalamun, Biš, 22. 11. 2012, 14.30.

³⁹ SI_ZAP 78/2, Fond OLO Ptuj 1946, škatla 31, fascikl 85, ovoj 13/9–1, Popis posestev, ki zapadejo pod agrarno reformo, spis 2.

⁴⁰ SI_ZAP 78/2, Fond OLO Ptuj 1946, škatla 31, fascikl 85, ovoj 13/9–1, Popis posestev, ki zapadejo pod agrarno reformo, spis 12.

dokončno odločbo, »da se Kmečki hranilnici Sv. Bolfenk odvzame posest, in sicer v k. o. Biš 1,1578 ha, v k. o. Trnovska vas pa 1,0866 ha.«⁴¹

ALOJZ IN JOŽEFA ZORČIČ, Ptuj

Zakoncema Zorčič, s prebivališčem na Ptuj, je bila odvzeta posest v Ločiču, sestavljena iz travnika in pašnika v skupni izmeri 92 a 07 m².⁴²

LOVRO IN DRAGOJILA FARAZIN, Bišečki Vrh

Zakoncema Farazin, ki sta bila učitelja v Trnovski vasi, so 5. januarja 1946 najprej odvzeli posest v skupni velikosti 7 ha 71 a 84 m². Od tega njivo velikosti 1 ha 93 a 5 m², travnike in pašnike, sposobne za obdelavo, velike 2 ha 71 a 18 m², sadovnjak in vrt, velika 34 a 97 m², pašnik, ki je bil nesposoben za obdelavo, velik 1 ha 2 a 64 m², gozd v velikosti 1 ha 66 a 2 m² ter stavbišče, veliko 3 a 98 m².⁴³

Po izdaji odločbe o odvzemu premoženja sta se zakonca Farazin preselila na Ptuj. Gospod Farazin je na okrajno agrarno komisijo podal prošnjo, ali lahko obdržita vsaj del svoje posesti. Komisija je prošnji ugodila in 15. marca 1946 izdala odločbo, ki je zakoncema Farazin določila, da lahko za svoje potrebe obdržita 3 ha 49 a 46 m² posesti. V agrarni sklad pa se je preneslo 4 ha 66 a 87 m² posesti v Bišečkem Vrhu.⁴⁴

KAMILO st. IN ADA KRANVOGEL (lastnica dela posestva je bila tudi hčerka ADA VIDOVIČ), Črmlja

Družini Kranvogel (in tudi Vidovič) so z Zakonom o agrarni reformi odvzeli velike dele posesti v Črmlji, Trnovski vasi in Bišečkem Vrhu. V januarju leta 1946 so jim tako skupno odvzeli 54 ha 62 a 73 m² različnih kmetijskih površin. Od tega so jim odvzeli njive v velikosti 15 ha 42 a 72 m², travnike in pašnike, sposobne za obdelavo, v velikosti 12 ha 61 a 79 m², sadovnjake in vrtove v skupni površini 3 ha 21 a 60 m², 2 ha 16 a 4 m² vinogradov, pašnike, nesposobne za obdelavo, v velikosti 5 ha 30 a 11 m², gozdove v skupni površini 15 ha 55 a 51 m² ter 34 a 96 m² veliko stavbno zemljišče.⁴⁵

Viničarija v Bišečkem Vrhu 48, katere lastnica je bila najprej Ada Kranvogel nato pa Ilka Brečko (hčerka Kranvoglovih), je pripadla Francu in Jožefi Urbanja.⁴⁶

Slika 1: Kamil Kranvogel ml.
Avtorica: Barbara Gabrovec, 2012

---

⁴¹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 2, spis Kmečka hranilnica Sv. Bolfenk.

⁴² SI_ZAP78/2, Fond OLO Ptuj 1946, škatla 31, fascikl 85, ovoj 13/9–1, Popis posestev, ki zapadejo pod agrarno reformo, spis 40.

⁴³ SI_ZAP78/2, Fond OLO Ptuj 1946, škatla 31, fascikl 85, ovoj 13/9–1, Popis posestev, ki zapadejo pod agrarno reformo, spis 67.

⁴⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 2, spis Farazin Lovro.

⁴⁵ SI_ZAP78/2, Fond OLO Ptuj 1946, škatla 31, fascikl 85, ovoj 13/9–1, Popis posestev, ki zapadejo pod agrarno reformo, spis 80.

⁴⁶ SI_ZAP78/2, Fond OLO Ptuj 1946, škatla 63, spis 1, mapa OD ZAP 1–4.

Po pripovedovanju pokojnega očeta Kamila Kranvogla st. se je na dan razlastitve in razdelitve posameznih delov posesti med agrarne interesente pred domačijo zbrala številna množica ljudi z različnimi parolami, med njimi tudi s takšnimi proti družini. V množici so bili tudi učenci OŠ Trnovska vas, ki so vzklikali parole in prepevali borbene pesmi.⁴⁷

Med množico je bil tudi Janko Muršec iz Bišečkega Vrha. Spominja se, da so z učitelji organizirano šli peš do domačije Kranvogel in prepevali pesmi ter nosili table z napisi »DOL S KULAKI« in »ZEMLJO TISTEMU, KI JO OBDELUJE«.

Agrarni interesenti, ki so prejeli dele nekoč Kranvoglove zemlje, so bile številne družine, največ pa so dobile družine Šuta, Sauer in Lupša.⁴⁸

Po osamosvojitvi Slovenije je bilo družini po Zakonu o denacionalizaciji nekaj premoženja vrnjenega v naravi, nekaj pa v obveznicah. Danes je posest zelo razdrobljena, ker je vse, kar je ostalo, gospod Kranvogel razdelil med številne dediče.⁴⁹

Dr. FRANC PIHLER, Trnovska vas

Dr. Pihlerju je bila v agrarni reformi zaplenjena posest, ki se je nahajala na več lokacijah v Trnovski vasi, Bišu, Trnovskem Vrhu in Selcih, v skupni površini 7 ha 28 a 92 m². Zaplenjeno posest na območju občine Trnovska vas so tvorile njive v velikosti 1 ha 21 a 99 m², travniki skupaj veliki 3 ha 48 a 23 m², sadovnjaki in vrtovi veliki 1 ha 22 a 23 m², pašniki, nesposobni za obdelavo, veliki 55 a 64 m², 25 a 10 m² gozda ter stavbišča veliko 24 a 15 m². V Selcih (danes občina Lenart) so mu vzeli še 2 ha 23 a 42 m² velik gozd⁵⁰, ki so ga izročili v upravljanje Gozdnemu gospodarstvu Maribor.⁵¹ Odločba za odvzem premoženja je bila izdana 23. aprila 1946 na Ptuj.⁵²

ELIZA BREČKO, Bišečki Vrh

Na podlagi odločbe z dne 19. decembra 1946 so gospe Brečko razlastili vinogradniško posest v Bišečkem Vrhu v skupni površini 2 ha 54 a 39 m². Od tega so bile njive v velikosti 1,3106 ha, sadovnjak velik 0,2064 ha, vinograd površine 0,6704 ha, pašnik v velikosti 0,3046 ha, gozdna parcela velika 0,3046 ha ter 0,0137 ha veliko stavbišče.⁵³

ELIZA BREČKO in ADA KRANVOGEL, Črmlja

Ada Kronvogel in Eliza Brečko sta bili skupni lastnici dela premoženja v Črmlji. Na podlagi Zakona o agrarni reformi in kolonizaciji in uradnih ugotovitev komisijske razprave z dne 19. decembra 1946 so razlastili njune posesti v skupni velikosti 26,3309 ha. Od tega so obsegale njive 6,6899 ha površine, travniki 6,9617 ha, sadovnjak 0,3687 ha, pašnik 3,5251 ha, gozd 8,7528 ha ter stavbišče 0,0327 ha.⁵⁴

---

⁴⁷ Pogovor s Kamilom Kranvoglom ml., Črmlja, 22. 11. 2012, 15.00.

⁴⁸ Pogovor z Jankom Muršcem, Bišečki Vrh, 8. 11. 2012, 14.00.

⁴⁹ Pogovor s Kamilom Kranvoglom ml., Črmlja, 22. 11. 2012, 15.00.

⁵⁰ SI_ZAP 78/2, Fond OLO Ptuj 1946, škatla 31, fascikl 85, ovoj 13/9–1, Popis posestev, ki zapadejo pod agrarno reformo.

⁵¹ SI_ZAP 78/17, Okrajni ljudski odbor Ptuj-Maribor, Komisija za agrarno reformo 1945–1964 in SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine.

⁵² SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 2, spis Franc Pihler.

⁵³ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 2, spis Eliza Brečko.

⁵⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 2, spis Eliza Brečko in Ada Kranvogel.

MAKS MENHART, Šmarje pri Jelšah

Gospodu Menartu iz Šmarja pri Jelšah so z odločbo, izdano 15. marca 1946, razlastili posesti v Trnovski vasi v skupni velikosti 3,9258 ha. Od tega so njive obsegale 0,7140 ha, pašnik 0,6276 ha in gozd 2,5842 ha površine.⁵⁵

EMA TOMŠIČ, Ljubljana

Gospa Tomšič, s stalnim prebivališčem v Ljubljani, je bila lastnica veleposesti, ki je obsegala kmetijske površine na območju Trnovske vasi in Drbetincev (danes občina Sv. Andraž v Slovenskih goricah). Na podlagi odločbe z dne 7. Februarja 1946 so jo razlastili celotne veleposesti. Delež razlašene veleposesti v Trnovski vasi je znašal 4 ha 46 a 26 m². Veleposest je bila razlašena brez pravice do odškodnine.⁵⁶

ŽUPNIJA SV. ANDRAŽ V SLOVENSKIH GORICAH, Vitomarci

Na podlagi odločbe okrajne agrarne komisije z dne 24. julija 1946 je bila Župnija sv. Andraž iz Vitomarcev razlašena v korist zemljiškega sklada. Razlastili so travnik v Ločiču v izmeri 60 a. V lasti župnije pa sta še vedno ostali parcela v Ločiču v velikosti 86 a 31 m² ter parcela v izmeri 42 a 52 m² v Trnovski vasi.⁵⁷

V času začetnega zagona izvajanja agrarne reforme se je začela velika propagandna akcija za naseljevanje kolonistov na posamezna območja v Sloveniji in v Vojvodino. Vendar med prebivalstvom občine Trnovska vas ni bilo pretiranega zanimanja. Za preselitev v Vojvodino se ni odločil nihče, za naselitev oziroma kolonizacijo v mariborsko območje pa sta se javila samo dva interesenta s svojima družinama. To sta bila Rudolf Tašner in Janez Krajnc, oba iz Biša.⁵⁸

Z Zakonom o agrarni reformi in kolonizaciji je bilo na območju današnje občine Trnovska vas posameznikom ali družinam odvzetih skupaj 109 ha 78 a 69 m² različnih vrst kmetijskih in gozdnih površin.

3.3 USTANOVITEV KMETIJSKE ZADRUGE IN IZGRADNJA ZADRUŽNEGA DOMA V TRNOVSKI VASI

Priprave za ustanovitev zadruga so se v občini Trnovska vas začele konec leta 1947. Na začetku decembra je bil v prostorih šole razširjeni sestanek pripravljalnega odbora in vseh interesentov za ustanovitev nove zadruga. Udeležil se ga je tudi posebni odposlanec okrajne poslovne zveze s Ptuja. Do tega sestanka je večina kmetovalcev iz občine že podpisala pristopne izjave in vplačala delež po 150 din. Devetnajstega decembra je bil še poseben sestanek pripravljalnega odbora zaradi sestave kandidatnih list za nov upravni in nadzorni odbor zadruga. Ustanovni sestanek je bil 21. decembra

---

⁵⁵SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 2, spis Maks Menhart.

⁵⁶SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 2, spis Ema Tomšič.

⁵⁷SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 2, spis Župnija sv. Andraž v Slovenskih goricah.

⁵⁸SI_ZAP 78/2, Fond OLO Ptuj 1946, škatla 35, ovoj 13/6–2, (Prezvem funkcij članov komisije, Seznam posesti za agrarno reformo in drugo gradivo, Seznam interesentov za kolonizacijo v mariborsko okrožje iz ptujskega okraja).

1947 v osnovni šoli. Tega dne so ustanovili »Naprozo« pri Sv. Bolfenku. V zadrugo je vstopilo 156 občanov. Za predsednika upravnega odbora je bil izvoljen Franc Krajnc iz Biša, tajnik pa je postal Anton Ferš. Krajnc je po pol leta opravljanja te funkcije odstopil, nadomestil pa ga je Jožef Vidic.⁵⁹

Zadruga se je na začetku leta 1948 preimenovala v Kmetijsko zadrugo Trnovska vas. V letu 1948 je začela zadruga zelo velikopotezno poslovati. V njenih prostorih sta bili trgovina in majhna pisarna s tremi zaposlenimi.⁶⁰

Glede na dostopne podatke pa lahko sklepamo, da je število članov zadruge upadalo. Tako je bilo leta 1950 članov le še 64. V obdelavi je zadruga imela 120 ha zemlje z 22 ha ornih površin, vzdrževala je več kot 50 glav živine in okoli 30 prašičev. Največ donosa je imela od sadjarstva in živinoreje. Od krompirjevega pridelka na 4 ha zemlje je oddala družbeni preskrbi 22.500 kg krompirja. Največ izdatkov pa je zadruga imela z nabavo krme.⁶¹

Na ustanovnem sestanku zadruge je padla tudi odločitev, da bodo v Trnovski vasi gradili zadružni dom. Na sestanku so se odločili, da ga bodo zgradili na nekdanjem Pözlzlovem pašniku v bližini cerkve. Tajnik Ferš se je na začetku leta 1948 udeležil posebnega sestanka na OLO Ptuj, ki je obravnaval gradnjo zadružnih domov v Ptujem okraju. Na tem sestanku je bilo dokončno sklenjeno, da bodo zadružni dom gradili tudi v Trnovski vasi. Tajnik Ferš je tudi izbral načrte in obliko stavbe ter podpisal uradni zapisnik na OLO Ptuj. Sredstva za gradnjo so dobili iz zadruge, iz prispevkov Okrajne poslovne zveze, iz OLO, iz kreditov banke, v veliki meri pa so se naslonili na prostovoljno delo zadružnikov in drugih občanov. Zgodaj spomladi je bil komisijski ogled lokacije v navzočnosti zastopnikov okraja, gradbenega mojstra in članov upravnega odbora domače zadruge. Po razmejitvi lokacije je prvo lopato v zemljo zasadil Franc Krajnc, prvi predsednik KZ. Kopal je na mestu, kjer naj bi bili vzdani temelji nove stavbe.⁶²

Po začetnem entuzijazmu pa so se začele pojavljati težave in zastoji pri gradnji. Že na začetku je bilo veliko težav z organiziranjem zadružnikov, ki so hodili v opekarno v Janežovcih izdelovat opeko. Še več težav pa je povzročal prevoz opeke iz opekarne na delovišče. To je povzročilo zastoj v gradnji, kar je opazilo in komentiralo tudi Naše delo. V svoji številki je 12. avgusta 1948 poročevalec prav ironično opisal stanje na gradbišču: *»Ko smo se 6. t. m. znašli na zadružnem gradilišču Bolfenk, smo malone zavidali žabam, katerih ob 10. uri predpoldan noben človeški korak ni motil v njihovem idiličnem sončenju ... Razen nekaj precej na slepo razritega gradilišča ni bilo daleč naokrog nobenega vidnega znaka, da smo v drugem letu naše petletke, ko stopnjujemo napore za izgradnjo socializma v naši deželi. Približno 8 m³ kamenja, nekaj po gradilišču razmetanih desk, kakih 50 m³ gramoza, pridobljenega na licu mesta, in do 8 m³ peska ne more biti dokaz za razgibanost, ko se grade vendarle zadružni domovi širom naše domovine že dobrega pol leta ... Kratko odmerjeni čas nam ni dopuščal, iskati predsednika KU, tovariša Vidica, niti statističarja, da bi nam pojasnil, kako je mogoče, da so v dekadi od 20. do 31. julija opravili vsega 322 ur. Druga gradilišča so v istem času s pravim duhom medkongresnega tekmovanja opravila 2000 delovnih ur in več ter napravila tako v enem samem tednu več kot vseh šest mesecev pred tem. Spor o tem, kje bodi gradilišče, ne opravičuje tolikšnega zaostanka. Tehnika, tovariša Bartola, poznamo dobro in vemo za njegovo agilnost. Tudi za Bolfenk zadolženi aktivist, tovariš Štumberger Jože, ni najslabši. Nujno jima svetujemo, da se povežeta tesno s članom okrajne uprave, tovarišem Megličem, in predsednikom KU, tovarišem Vidicem, ter da nadoknadijo vsaj v bližnjem »meseču zadružnih domov« od 15. avgusta do 15. septembra vse dosedanje pomanjkljivosti, da nam tako tudi sredi Slovenskih goric v najkrajšem času zrasede vidno*

---

⁵⁹ Anton Ferš, Spomini Antona Ferša, samozaložba družine Krajnc, Ptuj, Sovjak 2000, str. 246–247 (dalje: Ferš, Spomini ...).

⁶⁰ Prav tam, 248–251.

⁶¹ V Trnovski vasi se pripravljajo na občni zbor KDZ, *Ptujski tednik*, 26. januar 1951, Letnik IV, št. 1, str. 1. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-AHBUJ780/c57fb43e-97f9-4520-8cc8-d2e5a0046de1> (11. 3. 2013).

⁶² Ferš, Spomini ..., 252.

znamenje socializacije naše vasi. Vsi naj vedo: združni dom zgradimo ali v 35–55 dneh ali pa ga sploh ne zgradimo. To dokazuje že veliko število domov po naši ljudski republiki Sloveniji in tega se mora zavedati tudi Bolfenk, pa čeprav so pogoji za gradnjo morda nekoliko manj ugodni kot drugje.«⁶³

Tako kritično pisanje pa je sprožilo odziv pri graditeljih doma. Že 9. septembra 1948 je bil v Našem delu objavljen odgovor graditeljev s pomenljivim naslovom: Pri nas v Bolfenku, žabam ne damo več miru. V njem so zapisali, da odkar imajo frontovske brigade, je na gradbišču dnevno do 40 ljudi in tako so že zdavnaj premotili žabe, ki se ne morejo več brezskrbno sončiti na gradbišču. Kot najbolj zaslužnega za to navajajo povratek predsednika Vidica, kajti po njegovi vrnitvi je tudi šolski upravitelj Šuen povečal svoj delovni polet. Navedli so še, da so porabili ves cement, ki so ga imeli, in zabetonirali so že 40 m³ temeljev, hkrati pa so pripravljali še les in drug potreben gradbeni material. Naše delo pa se je tokrat postavilo v bran graditeljem. Tako so zapisali: »V zvezi s tem gradiliščem se je treba dotakniti »sodelovanja« avtomobilov pri gradnji združnih domov. Med okrajno upravo in vsemi podjetji obstoja sporazum, da bodo podjetja šla na roko okrajni upravi, kadar imajo prazne vožnje iz Ptuja na katero koli gradilišče ali v njegovo soseščino. Že po obstoječi odredbi ne smejo avtomobili prazni na pot in rabijo za vsako tako vožnjo posebno dovoljenje. Ker je Bolfenku zmanjkalo cementa, je okrajna uprava prosila gozdno upravo, ki je imela vožnjo v Bolfenk po les, naj vzame cement s seboj. Tega pa gozdna uprava ni storila. Tega bi ne omenjali, če se ne bi že preje nekajkrat primerili podobni slučaji, ki dokazujejo popolno pomanjkanje razumevanja za tako važno stvar, kakor je gradnja domov za izgradnjo socializma na naši vasi. Zamuda par minut, ki bi s tem nastala za gozdno upravo, bi prav gotovo ne preprečila izvedbe njihovega plana, obenem pa bi 15 tonski avtomobil ne vozil prazen do Bolfenka. Še bolj obsojanja vreden je morda primer vožnje sadnega odseka OZKZ Ptuj. Tudi ta odsek je ob priliki vožnje v Bolfenk bil naprošen, naj natovori za gradilišče združnega doma 4 samokolnice in 4 krampe. To so storili, pač pa so nato poslali KU v Bolfenku za izvršen prevoz račun v znesku 215 din. Če povemo, da je bila ta vožnja za sadni odsek nujna in da bi jo bil opravil do Bolfenka na vsak način, pa makar prazen, tedaj je nemogoče razumeti to dejanje s strani sadnega odseka kot združne organizacije, ki ga je treba obsoditi kar najostreje.«⁶⁴

Zadolženi za izgradnjo doma so dobili zelo velik zagon, kar priča tudi dejstvo, da so napovedali tekmovanje vsem gradbiščem v ptujskem okraju in pozvali vse, ki še niso končali izgradnje združnih domov, na dograditev domov do II. kongresa KPS.⁶⁵

Po prvotni kritiki je delo na gradbišču steklo zelo dobro, kar je opazilo tudi Naše delo. Tako je v številki z dne 7. oktobra 1948 pohvalilo delo in organizacijo odgovornih za izgradnjo doma. Tako je zapisalo: »... v socialističnem gospodarstvu poznamo samo plansko delo, ker je le na ta način možno doseči predvidene rezultate in uspehe. To so pravilno razumeli predvsem graditelji združnega doma pri Bolfenku v Slov. gor. Prejšnjo nedeljo so predstavniki vseh množičnih organizacij na svojem sestanku izdelali tedenski plan gradbenih del pri gradnji doma. Da bi izvedba tega plana bila čim uspešnejša, so si člani uprave tako razdelili delo, da bo posameznik zadolžen za svoj sektor. Med ostalim so sprejeli zelo važen sklep, da morajo v sredo pričeti z nadtemeljno zidavo. Sklep je bil

---

⁶³ Po naših gradiliščih združnih domov, Na združnem gradilišču Bolfenk se ob jami za apno nemoteno sončijo žabe, *Naše delo*, 12. avgust 1948, Leto I, številka 3, str. 2. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-AT9ULG6L/173fa94b-d3d5-4d08-9719-e99b22aff4eb> (11. 3. 2013).

⁶⁴ Po naših gradiliščih združnih domov, Pri nas v Bolfenku, žabam ne damo več miru, *Naše delo*, 9. september 1948, Leto I, številka 6, str. 2. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-QW79MH2Q/b9990e44-1bbe-48fa-9b3a-4c1fb7ada049> (11. 3. 2013).

⁶⁵ Po naših gradiliščih združnih domov, Priprave za gradnjo združnih domov v letu 1949, *Naše delo*, 23. september 1948, Leto I, štev. 7, str. 2. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-DKS1QZYS/023b27f5-99bd-4cfc-a321-0d90e3773180> (11. 3. 2013).

izvršen, graditelji pa ponosno nadaljujejo in razvijajo svoj prvi uspeh. Da je uprava znala mobilizirati potrebno delovno silo, je dokaz precejšnja dnevna udeležba graditeljev na gradbišču.«⁶⁶

Kljub vsem zapletom in težavam je graditeljem uspelo zadržni dom pod streho spraviti do pomladi 1949. Svečana otvoritev doma je bila 10. aprila 1949. Naše delo je dogodek opisalo na zelo pompoznen način: »Ogrodje zadržnega doma tipa 16 je pri Bolfenku najnovejša zgradba, ki je že s svojo zamisljivo posvečena potrebam ljudstva tega dela Slovenskih goric. Ustvarjeno je jedro, okoli katerega se začanja zbirati vzgledni del domačinov, delavcev in kmetov. V tem domu bo pisana zgodovina razvoja pri Bolfenku in okolici. Na tem domu se bo odražalo gospodarsko in kulturno življenje sedanjih in bodočih generacij Bolfenka in okoliških vasi, ki so in bodo hvaležni Komunistični partiji in ljudski oblasti ter svojim domačinom, da so preko najtežjih ovir in težav, preko predsodkov in laži premaknili kupe zemlje, postavili temelje in nanje položili opeko na opeko, dokler ni zrastle celotno zidno ogrodje nove krasne hiše. Mnogo zemlje je bilo potrebno premetati, nabaviti mnogo cementa in opeke ter lesa in pritegniti mnogo delovne sile, da je šlo delo en dan, drugi, tretji itd. To ni bilo najtežje. Potrebno je bilo vstati iz preteklosti zrasti preko korenin in vrhov vsemogočih laži, predsodkov, prerokovanj in groženj, potrebno je bilo postati iz slabiča hladnokrven junak, iz boječega naivneža razsoden mož, iz skromnega in zapostavljenega delavca močen člen v verigi revolucionarnih delavcev in kmetov Slovenskih goric, ki ne poznajo poti nazaj, poti iz vere v bodočnost v brezizgledno preteklost. To je bilo najtežje. Več domačinov se je opogumilo na to pot. Zgradili so visoko hišo, simbol moči, zdravja in veselja. Postavili so dom, v katerem ni merilo po dedkih in babicah, po botrini in svaštvu, temveč po zaupanju v velike ustvarjalne sile, ki jih predstavljajo delavci vsega sveta v povezavi z revolucionarnimi kmeti. Brez tega zaupanja ni mogoče ustvarjati, graditi in združevati množice v izvajanju skupnih ciljev.«⁶⁷

Na otvoritvi se je zbralo več kot 300 ljudi, za program pa je poskrbela 1. mladinska letéča četa iz Ptujja, ki je izvedla 9 točk programa. Svečane nagovore so imeli predsednik uprave za gradnjo doma Jože Vidic, delovodja Lovrenc Toplak in predsednik Kmetijske zadruge Janez Rajšp. Še posebej so bili pohvaljeni Anton Simonič iz Trnovske vasi, ki je opravljal delo voznika, in vodja tesarjev Feliks Pukšič iz Trnovske vasi. Na svečanost je prišel tudi sekretar okrajnega odbora OF Peter Berginc, ki je dopolnil govor predsednika uprave za gradnjo ZD

Vidica in prikazal navzočim nujnost zadržnega razvoja na vaseh. Podelil je tudi značke ZD in nagrade najprizadevnejšim graditeljem doma. S svečanosti je bila tudi poslana resolucija III. kongresu LFJ.⁶⁸

Slika 2: Prostorí kmetijske zadruge in zadržni dom v Trnovski vasi

Avtorica: Anja Colnarič, 2013

⁶⁶ Po naših gradiliščih zadržnih domov, Bolfenk v Slov. goricah, *Naše delo*, 7. oktober 1948, Leto I, številka 8, str. 2. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-E3GWNZOXO/81054514-9789-4967-84af-fd9344b08278> (11. 3. 2013).

⁶⁷ Pri Bolfenku v Slovenskih goricah je bil 10. aprila 1949 svečano otvoren zadržni dom, *Naše delo*, 21. april 1949, Leto II, številka 8, str. 2. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-WRGOXZVT/7d8e0152-a1fd-4652-902f-827d585a28ab> (11. 3. 2013).

⁶⁸ Prav tam.

3.4 ZAPLEMBE POSESTI IN PREMOŽENJA

Razlaščena zemlja in zemlja, ki je postala državna na osnovi zaplembe po odloku Predsedstva Avnoja z dne 21. novembra 1944 in drugih zakonskih aktov, v katerih je bila kazen zaplemba premoženja, je ustvarjala zemljiški sklad. Razlaščena zemlja je, enako kot že prej zaplenjena, postala del državne lastnine in je bila v resnici nacionalizirana. Razlaščena in zaplenjena zemlja je predstavljala zemljiški sklad agrarne reforme in kolonizacije. Poglavitna oblika ustvarjanja zemljiškega sklada je bila razlastitev, zaplemba pa je bila dopolnilni način, čeprav je v količinskem pogledu bila domala enakovredna oziroma prevladujoča oblika. Z razlastitvami je prešlo v sklad le za malenkost več zemlje kot z zaplembami. Ko je bila agrarna reforma uradno že končana, so zaplembe postale edini način, s katerim je oblast odvezemala kmetom zemljo.

Prve zaplembe premoženja v občini Trnovska vas so začeli izvajati vzporedno z razlaščanjem posesti v okviru agrarne reforme. Tako so se prve zaplembe zgodile že na začetku leta 1946, dogajale pa so se vse do leta 1950, in sicer na podlagi obsodb, izrečenih po različnih zakonskih aktih.

V občini Trnovska vas so bile posesti in premoženje zaplenjene naslednjim osebam:

RUPERT FRAGER (Robert), Biš

Prvo pravnomočno odločbo o zaplembi tega premoženja je 27. avgusta 1945 izdala Okrajna zaplembena komisija na Ptuju. Sklenila je, da bo »vsa premična in nepremična imovina Frager Ruperta (Roberta) iz Biša prešla v državno last in bo vknjižila lastniško pravico za Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo.«⁶⁹

Drugo odločbo je ista komisija izdala 9. januarja 1946, in sicer na podlagi sklepa 2. odloka AVNOJ-a iz 21. novembra 1944. Razlog za zaplembo je bil, da je bil nemški državljan. Vrednost vse posesti in premoženja je bila ocenjena na 50.000,00 din.⁷⁰

Zaplembo pa je 29. januarja 1946 dokončno potrdila Okrajna zaplembena komisija v Mariboru, in sicer »v smislu čl. 30 Zakona o zaplembi in opravljanju zaplembe«.⁷¹

ANA FRAGER, Biš

Gospa Frager je bila 22. julija 1949 na podlagi odloka Avnoj-a iz leta 1944 in podlagi Zakona o prehodu sovražnikovega premoženja v državno last izdana odločba o zaplembi njenega premoženja in prehodu le-tega v državno last. Vzrok za zaplembo je bil, da je bila gospa Frager avstrijska državljanka nemškega rodu. Vse njeno premično in nepremično premoženje je bilo ocenjeno na 37.600 din.⁷²

Zaplembam premoženja državljanom nemške narodnosti ali tudi zaradi nemškega državljanstva so sledile zaplembe premoženja zaradi obsodb sodelovanja s križarskimi skupinami ali t. i. bandami, ki so delovale proti takratni oblasti in so bile na obravnavanem območju dokaj pogoste. Prva obsodba in zaplemba je bila izvršena nad družino Zelenik.

---

⁶⁹SI_ZAP 225, Okrajno sodišče Ptuj 1932 – 1959, škatla 7, spis Rupert Frager.

⁷⁰ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 1, spis Rupert Frager.

⁷¹ SI_ZAP 225, Okrajno sodišče Ptuj 1932 – 1959, škatla 7, spis Rupert Frager.

⁷²SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 1, spis Ana Frager.

ANA IN FRANC ZELENIK, Trnovski Vrh

Okrajno sodišče v Mariboru je 17. junija 1948 v kazenski razpravi zoper Franca Poliča in sosterilce, po opravljeni glavni javni razpravi, obtoženo Ano Zelenik, hči Franca, rojeno 3. decembra 1914 v Sv. Urbanu pri Ptuj, kmetico, solastnico 18 ha zemlje, stanujočo v Trnovskem Vrhu 23, poročeno, mater treh otrok, obtožilo, da je novembra 1947 dvakrat, marca in 18. aprila 1948 dajala posameznim članom oborožene tolpe, ki so se zatekli k njej, hrano in stanovanje na svojem domu v Trnovskem Vrhu.⁷³

Zaradi očitanih kaznivih dejanj jo je sodišče na podlagi sodb Okrožnega sodišča MB (z dne 4. junija 1948 in 17. junija 1948) v smislu čl. 3 Zakona o zaplembi premoženja (z dne 27. julija 1946) ter na podlagi Zakona o prehodu sovražnikovega premoženja v državno last (z dne 31. julija 1947) obsodilo na zaplembo vsega njenega premoženja in premoženja soproga Franca v Trnovskem Vrhu, Ločiču ter Bišečkem Vrhu. Vse zaplenjeno premoženje je prešlo v državno last oziroma se je izročilo v začasno upravo OLO Ptuj.

Dokončna odločba o izvršitvi zaplembe je bila izdana 31. avgusta 1948.

Iz zaplembe so bile izvzete ohišnica in njivske ter gozdne površine v Trnovskem Vrhu. Te površine so bile namenjene za preživljanje obsojencev in njunih 3 otrok (Neže, stare 7 let, Marije, stare 5 let, in Lize, stare 4 leta). Od prituklin in premičnim pa so bili izvzeti: 1 krava, 1 zaboj žita s tremi oddelki, 2 svinji od 50 do 60 kg, 2 stari brani, 1 kompletan plug, 1 srednje težak gospodarski voz, 1 težke sani, 1 težki vejalnik, 1 ničke, 1 merilnik, 2 stari kompletni postelji, 1 stara miza, 1 viseča petrolejka, 2 stara stola, 1 kompletna postelja, 1 ovalna mizica, 1 sobna kredenca, 1 kuhinjska omarica, 1 stara skrinja, 1 sejalno rešeto, 1 ročni brus, 1 stara dolga miza, 1 škaf, 1 mala mizica, 1 stara miza, 1 stara klop, 2 stari omari, 2 leseni deži za mast, vsa kuhinjska posoda, 1 sodček – 64 litrov, 1 mreža za seno, 1 stolček, 1 klop, 3 svinjski škafi, 1 slamorezni stol, 2 večja železna lonca, 1 ročna žaga, 2 lesene grablje, 2 motiki, 2 sekiri, 2 krampa, 1 sod – 150 litrov, 1 kad (večja), 1 vrv, 5 sodov – skupaj 1900 litrov, 1 stari sod.⁷⁴

IVAN (JANEZ) KORENT, Črmlja

Proti gospodu Korentu in ostalim soobtoženim se je leta 1948 odvijal sodni proces na Okrožnem sodišču Maribor, ki je v času tega sojenja preneslo svoje delovanje na Ptuj. Sodišče je gospoda Korenta obsodilo zaradi sodelovanja s Ferdinandom Slano, ki se je s svojo skupino zadrževal na območju Trnovske vasi s ciljem zrušiti takratno oblast. Na podlagi pravnomočne sodbe Okrožnega sodišča v Mariboru (z dne 2. julija 1948) je v smislu čl. 3 Zakona o zaplembi premoženja (z dne 27. julija 1947) vse premoženje Ivana Korenta prešlo v last FLRJ. Zaplenjeno je bilo vse premoženje v Bišečkem Vrhu in domačija v Črmlji, razen premoženja, ki je bilo v lasti Marije Simonič in Angele Korent.⁷⁵

Poleg zaplembe premoženja je bil gospod Korent obsojen še na 20-letno zaporno kazen s prisilnim delom.⁷⁶

Pravnomočna odločba je bila izdana in je stopila v veljavo 29. julija 1948.

Ivanu Korentu so v zaplenjeni domačiji v Črmlji 4 prepustili samo dosmrtno stanovanje v mali sobi levo od veže, souporabo kuhinje, prostor v hlevu za 1 kravo in v svinjaku za 1 svinjo ter prostor za krmo za to živino.

---

⁷³ SI_ZAP 225, Okrajno sodišče Ptuj 1932 – 1959, škatla 13, spis Ana Zelenik.

⁷⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 1, spis Ana Zelenik.

⁷⁵ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 1, spis Z 619/53.

⁷⁶ Razprava proti članom in organizatorjem oborožene tolpe iz Slovenskih goric, *Naše delo*, 17. julij 1948, leto I., številka 1, stran 4. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-7HNXTRHB/a4b72d42-4fac-4aac-8f54-b972f4f382e5> (22. 2. 2013).

Iz zaplembe so bile izvzete tudi njive, pašniki, vrt, manjši vinograd in gozd v Bišečkem Vrhu v skupni izmeri 1,3793 ha. Te parcele so postale last Marije Simonič, rojene Korent.⁷⁷

V času procesa in obsodbe je bil gospod Korent star 17 let. Povedal je, da so mu med prestajanjem kazni povedali, da so ga obsodili, da bi bilo drugim v poduk, ker mu dejansko niso dokazali nobenega neposrednega sodelovanja s t. i. križarji. V zaporu je bil 5 let, nato pa je bil pomiloščen. Nekaj let po prihodu iz zapora je lahko zaplenjeno hišo, v kateri je imel pravico do ene sobe, odkupil. Po zakonu o denacionalizaciji po letu 1991 mu je bilo nekaj zemlje vrnjene v naravi, nekaj pa v obveznicah.⁷⁸

Poleg Ivana Korenta so bili v tem procesu obsojeni tudi nekateri drugi prebivalci občine Trnovska vas. To so bili še Ivan Kuhar iz Sovjaka, Franc Polanec in njegova mama Katarina Polanec iz Trnovskega Vrha. Proces je imel tudi zelo široko publiciteto in zadnja obravnava, na kateri so izrekli obsodbo, je bila odprta za javnost. V duhu velikih montiranih procesov je senzacionalistično poročalo tudi ptujsko Naše delo v svoji prvi številki. Na tem mestu prinašamo posamezne odlomke iz pisanja v Našem delu:

»Pred senatom Okrožnega sodišča iz Maribora se je 2. julija vršila v Ptujju ob velikem zanimanju prebivalstva vsega okraja celodnevna javna razprava proti članom in organizatorjem zloglasne zločinske tolpe, ki jo je vodil Slana Ferdinand. Ta tolpa, ki se je zadrževala v predelu Slovenskih goric, in sicer okrog Bolfenka in Slavšine, vse od konca oktobra 1947 do aretacije, je v tem obdobju zagrešila niz zločinov in ropov zoper miroljubno in delovno prebivalstvo. Ubila je sekretarja KO OF iz

Slika 3: Ivan Korent
Avtorica: Maja Druzovič, 2012

Zavrha – Ledineka Deklarirala se je tudi kot nekaka križarska – Matjaževa vojska, katere poedini člani naj bi takoj po prihodu Amerikancev in Angležev prevzeli vodilna mesta. Širila je vojno hujskaško propagando. Njena glavna letošnja naloga je bila, organizirati odhod vojnih obveznikov JA v svoje zločinske vrste. Ta zadnja naloga, ki so jo poleg vseh ostalih vršili poedini člani bande po direktivah iz inozemstva, jim ni uspela. K sebi so zvalili le tri že kriminalno obsojene tipe.«

V nadaljevanj je pisanje časnika postalo še bolj ostro in žaljivo:

»Razprava je do potankosti razgalila vse protiljudsko delovanje zločinske družbe, moralno pokvarjenost in delomrznost članov. Za inozemstvo je pa družbica žalosten dokaz možnosti sovražnostnega vplivanja. Spoznati smo mogli, da obstoj takih in sličnih band vobče ne bi bil mogoč, če bi ne bilo kulaških tipov, kot so primer Erhatiča iz Zagorc, Korenta iz Črmlje, Kuharja iz Sovjaka in moralnih pokvarjencev ter delamrznježev, kot Polanca Franca in njegove matere Polančeve Katarine stare 48 let, ki je s 27 letnim vodjem tolpe, Slano, imela intimne odnose. V soočenju z lastnimi otroki je razprava pokazala, kje imajo banditi popolno zaslombo. Mati je svojemu zločinskemu ljubimcu ponudila tudi svojo 16 letno hčer. Razprava je nadalje pokazala, da imajo banditi zaslombo v spovednici, kjer je kaplan Lorber Stanko iz Urbana znal povedati, kje se skriva zločinec s pripombo o vsestranskem gostoljubju Polančeve. Ljudstvo se upravičeno sprašuje, ali je to krščanska morala, da spovednice nudijo polno zaslombo in potuho tipom, kot je Polančeva, ki se je spozabila celo nad lastno mladoletno hčerko.«

Članek je v nadaljevanju pripravljaj bralca na upravičen izrek izredno hudih kazni za obtožene:

⁷⁷ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 1, spis Z 619/53.

⁷⁸ Pogovor z Ivanom Korentom, Črmlja, 8. 11. 2012, 15.00.

»Nabito polna dvorana prebivalstva je z gnusom do vseh obtoženih zasledovala razpravo, na kateri so se nizali najtežji zločini od umora Ledineka do roparskih pohodov pri Mohoriču, Vurcerju, Simoniču, Benku, Belcu, Rajšpu, Krajncu, Brunčiču idr. Ob teh roparskih pohodih so člani te tolpe oboroženi naropali v denarju preko 100.000 din, odvzemali so živila, s katerimi so potem prirejali pojedine pri Polančevi Katarini.

Za najhujše in najbolj zakrknjene zločince so obsodili Polanca Franca, ki je oborožen sodeloval pri vseh akcijah, Kuhar Ivana, ki je potem, ko so se bili poedini člani tolpe v Slavšini pijani do divjosti spopadli, pomiril prepirljivce in vzpostavil javko za ubežnike JA v tolpo. Zaslužen kazni so prejeli tudi Polanec Katarina, Korent Ivan in Erhatic Franc, ki so sodelovali pri zločinskih načrtih – in nudili banditom redno hrano in stanovanje. Nič manj gnusna od teh zločinov je vloga sester Novakovih, ki so organizirale, da je brat odšel v tolpo, namesto v JA. Vsi omenjeni zločinci so zbirali podatke o premikanju vojska in oblastnih organov, vse z namenom, da bi se zločinci varneje kretali.«

Sledil je hvalospev sodišču za pravično izrečene kazni:

»Sodišče je izreklo pravično sodbo in obsodilo: Polanca Franca in Kuharja Ivana na smrt z ustrelitvijo, Korenta Ivana in Erhatic Franca na 20 let odvzema prostosti s prisilnim delom in zaplembo vsega premoženja, Polanec Katarino na 20 let odvzema prostosti s prisilnim delom, ostale pa od 5–12 let prisilnega dela z odvzemom prostosti.

Prisotna množica ljudstva je vztrajala pri razpravi pozno v noč in z največjim navdušenjem sprejela pravično kazni ter izrazila s tem, da v naši ljudski skupnosti ni mesta za izkoreninjene zločince in njih inozemske gospodarje.«⁷⁹

Poleg Ivana Korenta, ki mu je bila poleg zaporne kazni izrečena tudi kazni zaplembe vsega premoženja, so ostali obsojeni iz občine Trnovska vas prejeli sledeče kazni:

Ivan (Janez) Kuhar; smrt z ustrelitvijo⁸⁰,

Franc Polanec; smrt z ustrelitvijo,

Katarina Polanec; 20 let odvzema prostosti s prisilnim delom.

Z izrekom kazni na tem sojenju pa še ni bilo konec obtožnicam in sojenjem občanom občine Trnovska vas zaradi sodelovanja s Slanovo tolpo. Posledica obsodb so bile tudi zaplembe premoženja obsojenih.

Izreku sodbe zgoraj navedenim občanom Trnovske vasi je kmalu sledila obsodba zaradi iste obtožbe večji skupini prebivalcev iz občine Trnovska vas. Obsojeni so bili:

TOMAŽ MURŠAK, ČRMLJA

MARIJA KUCHAR, SOVJAK

MARIJA SIMONIČ, ČRMLJA

MARIJA HORVAT, TRNOVSKI VRH

MARIJA MURŠAK ML., ČRMLJA

---

⁷⁹ Razprava proti članom in organizatorjem oborožene tolpe iz Slovenskih goric, *Naše delo*, 17. julij 1948, leto I., številka 1, stran 4. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-7HNXTRHB/a4b72d42-4fac-4aac-8f54-b972f4f382e5> (22. 2. 2013).

⁸⁰ Po izreku obsodbe so Ivana (Janeza) Kuharja odpeljali takratni miličniki in družina ga ni nikoli več videla. Po pripovedovanju Ivana Lovrenčiča naj bi bili v arhivu pisni dokazi (razglednica), da je bil gospod Kuhar do leta 1954 v Kočevski Reki, takrat pa naj bi se za njim izgubila vsaka sled. (Pogovor z Ivanom Lovrenčičem, februar 2011).

MARIJA MURŠAK ST., ČRMLJA

FRANC HABJANIČ, TRNOVSKI VH

Okrožno sodišče v Mariboru je 24. septembra 1948 zgoraj navedene razglasilo za krive, da so jeseni oziroma od zime 1947 do aprila 1948 vzdrževali stike z oboroženo bando, zločinca in agenta mednarodnega imperializma, znanega Ferdinanda Slana ter sprejemali člane te tolpe na svojih domovih, jim dajali zatočišče in hrano oz. podpirali na drugi način, čeprav so vedeli, da gre za oboroženo tolpo.

Sodišče je na podlagi tega izreklo naslednje kazni:⁸¹

Tomaž Muršak: 10 let odvzema prostosti s prisilnim delom, na zaplembo premoženja in 3 leta izgube državljanskih pravic,

Marija Kuhar: 3 leta in 6 mesecev odvzema prostosti s prisilnim delom, na zaplembo premoženja in 2 leta izgube državljanskih pravic,

Marija Simonič: 4 leta odvzema prostosti s prisilnim delom, izgubo državljanskih pravic za dobo 2 let,

Marija Horvat: 3 leta odvzema prostosti s prisilnim delom, na izgubo državljanskih pravic za dobo 2 let,

Marija Muršak ml.: 4 leta odvzema prostosti s prisilnim delom in 2 leta izgube državljanskih pravic,

Marija Muršak st.: 1 leto odvzema prostosti s prisilnim delom, na zaplembo premoženja, na izgubo državljanskih pravic za dobo 1 leta,

Franc Habjanič: 2 leta odvzema prostosti s prisilnim delom, 2 leta izgube državljanskih pravic.

V nadaljevanju navajamo, katera posestva in v kakšni velikosti so bila zaplenjena posameznim obtožencem:

MARIJA KUHAR, Sovjak

Na podlagi obsodbe in odločbe, izdane 2. novembra 1948, so Mariji Kuhar⁸² zaplenili vse zemljiške posesti v Bišu in Bišečkem Vrhu, in sicer v skupni površini 5 ha 29 a 92 m² in jih prenesli v splošno ljudsko premoženje. Zaplenjeni sta bili tudi dve gozdni parceli v izmeri 65 a 50 m² in 2 ha 35 a 22 m², ki sta bili preneseni v last Gozdnemu gospodarstvu v Mariboru.

Za nujno preživljanje obsojencev in njune ožje družine je bila iz zaplembe izvzeta posest v izmeri 3 ha 94 a 40 m² v Bišečkem Vrhu.⁸³

TOMAŽ in MARIJA MURŠAK, Črmlja

Na podlagi pravnomočnih obsodb sodišča v Mariboru je bilo zakoncema Muršak odvzeto premoženje z dokončno odločbo, izdano 15. januarja 1949. V splošno ljudsko premoženje je prešla zemljiška posest v Bišečkem Vrhu v velikosti 9 ha 9 a. Zaplenili so tudi 1 par volov, 1 plemensko svinjo in 5 prašičev.

---

⁸¹ SI_ZAP 225, Okrajno sodišče Ptuj 1932–1959, Obsodba proti sodelavcem Friderika Slane.

⁸² Njen soprog Ivan (Janez) Kuhar je bil na procesu obsojen na smrt.

⁸³ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 1, spis Marija Kuhar.

Iz zaplembe je bil izvzet minimum zemlje in ohišnica, v velikosti 3 ha 20 a, namenjena za preživljanje obsojenih in njihove družine. Zaplenjena posest je bila dodeljena Okrajni zvezi kmetijskih zadrug Ptuj, gozdna zemljišča pa so prešla v last Gozdnega gospodarstva Maribor.⁸⁴

Kmalu je sledila še ena obsodba in zaplemba premoženja zaradi obsodbe sodelovanja z Matjaževo vojsko oziroma bandami. Tokrat so obsodbo izvršili nad družino Pukšič iz Bišečkega Vrha.

MARIJA IN JOŽEF PUKŠIČ, Bišečki Vrh 4

Okrajno sodišče na Ptuj je v Marijo Pukšič na podlagi pravnomočne sodbe okrožnega sodišča v Mariboru, z dne 25. novembra 1948, potrjene s sodbo Vrhovnega sodišča LRS v Ljubljani, z dne 29. decembra 1948, zaradi sodelovanja s križarji obsodilo na zaplembo premoženja.⁸⁵

Na podlagi te obsodbe in odločbe, ki je bila izvršena 22. januarja 1949, je prešla posest v izmeri 5 ha 62 a v Bišečkem Vrhu in Trnovskem Vrhu v splošno ljudsko premoženje. Prav tako so zaplenili 1 par volov in gospodarski voz.

Iz zaplembe je bila za nujno vzdrževanje obsojencev in ožjih članov (4 otroke, stare od 9 do 16 let) izvzeta ohišnica in nekaj parcel v izmeri 4 ha 41 a 25 m² v Bišečkem Vrhu.

Dodatno so k temu sklepu izvršili še zaplembo dveh travniških površin v Bišu, v zmeri 1 ha 32 a 44 m². Do nje je prišlo, ker je sodišče naknadno ugotovilo, da sta zakonca Pukšič lastnika tudi teh parcel, in ker je prvotna odločba narekovala popolno zaplembo premoženja in ker ti parceli takrat nista bili upoštevani v postopku. Ta odločba je bila izdana in izvršena 16. 6. 1949.⁸⁶

Po pričevanju Janka Muršca, zeta Jožefa in Marije Pukšič, sta bila razen na zaplembo premoženja obsojena tudi na prisilno delo z odvzemanjem državljskih pravic, vendar se ne spominja, za koliko let. Po zakonu o denacionalizaciji so dobili dediči vrnjeno zemljo – nekaj v naravi, večinoma pa kot odškodnino.⁸⁷

Naslednja zaplemba premoženja se je zgodila zaradi neupoštevanja obvezne predpisane oddaje pridelkov državi. Zaradi tega prekrška so odvzeli premoženje posestniku Francu Šketu iz Biša.

Slika 4: Janko Muršec
Avtorica: Anja Colnarič, 2012

FRANC ŠKETA, Biš

Okrajno sodišče na Ptuj je Franca Šketa, posestnika v Bišu, na podlagi pravnomočne sodbe Okrajnega sodišča v Ptuj 18. aprila 1950 spoznalo za krivega, ker:

- brez utemeljenega razloga v letu 1949 ni izpolnil obvezne oddaje krompirja v količini 6795 kg, ampak je oddal samo 3077 kg, tako da je dolgoval še 3718 kg. Te razlike pa tudi ni pokrnil v določenem roku, čeprav bi, po mnenju sodnika, tej obvezi lahko zadostil,
- je opustil oddajo 6 porejenih prašičev, težkih po 140 kg, in odojka, težkega 10 kg,
- brez opravičenega razloga do 31. 12. 1949 ni dopolnil stanja živine, kakor mu je bilo določeno z odločbo KLO Biš na podlagi uredbe o obvezni reji živine in pospeševanju živinoreje na kmetijah in

⁸⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 1, spis Tomaž in Marija Muršak.

⁸⁵ SI_ZAP 225, Okrajno sodišče Ptuj 1932–1959, škatla 15, spis Marija Pukšič.

⁸⁶SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 1, spis Marija in Jožef Pukšič.

⁸⁷ Pogovor z Jankom Muršcem, Bišečki Vrh, 8. 11. 2012, 13.30.

gospodarstvih, da bi moral rediti na svojem gospodarstvu 12 glav goveje živine, 2 konja in 15 prašičev. Obsojeni je redil samo 1 kravo in 1 tele, tako da plana vzreje živine ni izpolnjeval v številu 10 glav goveje živine, 2 konj in 15 prašičev,
– je od leta 1946 do vključno 1949 opuščal redno plačevanje vzorčno odmerjenega davka na dohodek v skupnem znesku 199.905 din.

Zaradi navedenih prekrškov je bil obsojen na 1 leto odvzema prostosti s prisilnim delom in popolno zaplembo premoženja.⁸⁸

Tako je na podlagi sodbe Okrajnega sodišča na Ptuj, v smislu čl. 3 Zakona o zaplembi premoženja (z dne 27. julija 1946) in podlagi čl. 1, toč. 3. Zakona o prenosu sovražnikovega premoženja v državno last (z dne 31. julija 1946) vse premoženje Franca Šketa prešlo v državno last ter postalo splošno ljudsko premoženje.

V državno last so tako prešle zemljiške posesti v Bišu in Bišečkem Vrhu, sestavljene iz gozda, pašnikov, travnikov in njiv v skupni izmeri 8 ha 94 a 17 m². Gozdove in gozdna zemljišča so izročili v upravljanje Gozdnemu gospodarstvu Maribor.

Iz zaplembe so bile izvzete ohišnica in nekaj parcel z njivami, pašnikom, travnikom ter sadovnjakom v skupni izmeri 140.07 m². Obsojencu in njegovi ženi Mariji so prepustili tudi ves pridelek, ki je zrasel na njivah tistega leta, s tem da sta morala izpolniti obvezno oddajo, pašniki in travniki ter gozdovi pa so prešli v državno last takoj z izrekom obsodbe.⁸⁹

Z zaplembami je država od posameznikov ali družin pridobila in podržavila skupaj 51 ha 28 a 25 m² različnih vrst kmetijskih in gozdnih površin ter dve posesti v skupni vrednosti 87,600 takratnih dinarjev.

3.5 POSESTI, NACIONALIZIRANE Z ZAKONOM O AGRARNIH SKUPNOSTIH

Z agrarno reformo so posegali tudi v posamezne posestne oblike oziroma lastniška razmerja, ki so imela svoje korenine že v preteklosti, še iz obdobja fevdalizma. V letu 1948, ko je bila agrarna reforma tudi formalno končana, je bilo težišče poseganja v posestno sestavo preneseno na urejanje posestnih razmer agrarnih skupnosti.

Agrarne skupnosti, kakršne so obstajale še v času po drugi svetovni vojni na Slovenskem, so bile posledica procesa, začetega sto let pred tem – kmečke odveze leta 1848 in nastanka skupne, srenjske zemlje. To je bil proces, povezan z razvojem kapitalističnih odnosov in gospodarske diferenciacije na vasi, ki se je začela že sredi 19. stoletja. Šlo je za razpadanje kolektivne, srenjske lastnine in njenega prisvajanja. Šlo je za najrazličnejše oblike skupne lastnine na neobdelanem svetu, izjemoma tudi na nekaterih delih obdelanega. To so bile najrazličnejše, zgodovinsko razvite oblike soupravičenosti do gmajn, gozdov in podobnih nepremičnin, zlasti različne oblike sosesk, krajevne pašne skupnosti.

Agrarne skupnosti so videli kot ostanek fevdalnih zemljiških odnosov, zato je konec leta 1947 Ljudska skupščina (LR) Slovenije sprejela Zakon o agrarnih skupnostih. Z njim je bila lastnina agrarnih skupnosti razglašena za ljudsko premoženje. To je bil v resnici dopolnilni zakonski akt k Zakonu o agrarni reformi, kajti v tem je bilo zapisano, da zemljiške posesti agrarnih skupnosti, če so bili njihovi člani kmetje, ne razlastijo. Dve leti kasneje je bilo z Zakonom o agrarnih skupnostih to spremenjeno. Vsa lastnina agrarnih skupnosti, nepremično in premično premoženje, je – ne glede na vpis v zemljiško knjigo – postalo s tem zakonom del ljudskega premoženja, s katerim je upravljala država. Lastnina agrarnih skupnosti je bila na ta način v resnici nacionalizirana. To je veljalo tudi za pravice

---

⁸⁸ SI_ZAP 225, Okrajno sodišče Ptuj 1932–1959, škatla 19, spis Franc Šketa.

⁸⁹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 1, spis Franc Šketa.

do paše, lesa, gozdnih pridelkov, to je tistega, kar je veljalo za služnostno pravico kmetov; po izvoru je bila podobna agrarnim skupnostim.

Zakon o agrarnih skupnostih je želel doseči učinkovito ločitev paše in gozda, kar so želele doseči že komisije za agrarne operacije. Namen je bil tudi združiti uživalce skupnih zemljišč in drugih pravic v krajevne skupnosti ter na ta način izpopolniti in dvigniti lokalno gospodarstvo ter ga preko krajevnih ljudskih odborov vključiti v plansko gospodarstvo.

Ob gospodarskih učinkih naj bi z Zakonom o agrarnih skupnostih dosegli tudi večjo socialno pravičnost. Uživanje skupne posesti bi bilo dostopno vsem in »da se pri tem zaščitijo mali in srednji kmetje v duhu zakona o agrarni reformi«.

Z razlastitvijo zemljišč agrarnih skupnosti in služnostnih pravic so posegli predvsem na področje živinoreje oziroma pašništva.

Zemljišča razlaščenih agrarnih skupnosti so predstavljali v glavnem pašniki, gozdovi in nerodovitna zemlja. Lastnina agrarnih skupnosti je postala splošno ljudsko premoženje in njeno upravljanje so prevzeli državni organi – od krajevnih ljudskih odborov do posebnega odseka, ustanovljenega v okviru oddelka za agrarno reformo pri kmetijskem ministrstvu. Gozdovi so prešli v upravljanje gozdnih gospodarstev, medtem ko je za pašniške površine skrbelo ministrstvo za kmetijstvo.

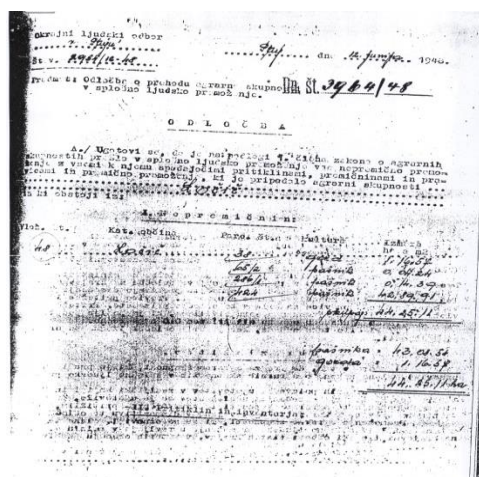
Z nacionalizacijo lastnine agrarnih skupnosti in tudi služnostnih pravic je bil dosežen namen, ki ga je agrarna reforma tudi imela. Na eni strani so bile odpravljene posledice, ki jih je povzročilo prodiranje kapitalističnih odnosov na vas in z njimi povzročena gospodarska ter socialna diferenciacija. Na drugi strani je država dobila v last velike zemljiške površine, predvsem pašnike in gozdove. Brez zakona o agrarnih skupnostih zemlja teh skupnosti ne bi mogla biti nacionalizirana.⁹⁰

V občini Trnovska vas je prešla v splošno ljudsko premoženje t. i. Ločka gmajna, oziroma območje Gmajne v vasi Ločič.

Na podlagi 1. člena Zakona o agrarnih skupnostih, z odločbo, ki jo je izdal OLO Ptuj 12. junija 1948, je tako prešlo v splošno ljudsko premoženje vse nepremično premoženje, z vsemi premoženjimi in s pravicami Agrarne skupnosti Ločič, ki je bilo sestavljeno iz 43 ha 8 a 54 m² pašnikov in 1 ha 16 a 57 m² gozda. To posest je dobil v upravljanje KLO Trnovska vas.⁹¹

Po prehodu Agrarne skupnosti Ločič v državno last je država dovolila vaščanom nadaljnjo uporabo. Vaščani, ki so takrat živeli v vasi, so dobili v uporabo odmerjen del gmajne. Del, ki jim je pripadel, so morali sami ograditi z lesenimi ograjami. Vsak vaščan je lahko na svojem delu neomejeno pasel živino (govedo, konje, svinje), lahko je pridobival steljo in drva ter nabiral živinske odpadke.⁹²

Na agrarni skupnosti je deloval tudi pastir, tako imenovani »borovčin«, ki je vsak dan pasel živino drugega lastnika, plačo je prejemal v »naravi«, vsak dan pa se je prehranjeval pri drugem lastniku.

Slika 5: Odločba o prehodu Agrarne skupnosti Ločič v državno last VIR: SI_ZAP 78/2, Fond OLO Ptuj 1948, škatla 78, ovoj št. 22/1 (Odločbe o prehodu agrarne skupnosti v splošno ljudsko premoženje).

⁹⁰ Čepič, Agrarna reforma, 161–165.

⁹¹ SI_ZAP 78/2, Fond OLO Ptuj 1948, škatla 78, ovoj št. 22/1 (Odločbe o prehodu agrarne skupnosti v splošno ljudsko premoženje) in SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 2, spis Agrarna skupnost Ločič.

⁹² Arhiv Agrarne skupnosti Ločič, zapisnik zbora Agrarne skupnosti Ločič, 3. 7. 1994.

Takšen režim uporabe gmajne je veljal do leta 1975, ko je vsa posest prešla v lastništvo Kmetijskega kombinata Ptuj in ta jo je uporabljal samo za lastne potrebe.

Po prehodu gmajne v državno last so se nekateri vaščani odločili, da bodo začeli za državo pogodbeno rediti živino. Tako so prej zasebni hlevi postali državna pitališča.⁹³

Kmalu po vzpostavitvi državnih pitališč pa je prišlo na enem izmed njih do namernega požiga. Takratno ptujsko Naše delo je namreč poročalo, da je bilo 11. decembra 1948 pred mariborskim okrožnim sodiščem sojenje Mariji Dominko st. in Mariji Dominko ml., obe sta takrat stanovali v Ločiču.

Marija Dominko naj bi po pisanju Našega dela 17. oktobra 1948 ob 18.30 uri povzročila velik požar na državnem pitališču prašičev, katerega lastnik je bil Franc Čeh. Ogenj je zajel tudi gospodarska poslopja Ivana Potrča in Terezije Benko. Sodišče je ugotovilo, da je Marija Dominko st. požar namerno podtaknila z namenom, »da s svojim dejanjem oškoduje narodno-gospodarske koristi in državno gospodarsko politiko.«⁹⁴ Požar so gasili gasilci in vojska. Toda kljub vsem naporom so popolnoma pogoreli objekti omenjenih lastnikov, zaradi česar je nastala ogromna škoda (v višini več kot 300.000 din), 105 prašičev iz državnega pitališča pa je bilo rešenih.

Po izjavah prič naj bi Dominkova že v letih 1947 in 1948 večkrat grozila z grozilnim pismom, da bo Francu Čehu, ki ga je sovražila, zažgala posestvo, če bo v svojo viničarijo sprejel Bolfenka Potrča. Ta pisma je, zopet po izjavah prič, pisala drugoobtožena Marija Dominko ml. pod pritiskom svoje tašče, prvoobtoženke. Na koncu pisma naj bi napisala še »Smrt partizanom, nam pa življenje«, kar je Naše delo označilo kot dokaz »moralne propalosti obeh obtoženk in tudi njih škodljiv odnos do ljudske oblasti«.⁹⁵ Zaslišane priče so starejšo Dominkovo označile kot hudo maščevalno, neodkrito in zelo zahrbtno, poleg tega pa še kot veliko tatico.

Obe obtoženki sta priznali v obtožnici očitana dejanja. Naše delo je ocenilo, da je šlo v tem primeru za težji primer gospodarske sabotaže, v katerem je vidna posebna brezbriznost obtoženk do koristi ljudske skupnosti in države, »saj pomenijo državna pitališča nov velik napor naše ljudske oblasti pri izgradnji socializma, petletnega plana in za preskrbo delovnega ljudstva«.⁹⁶

Sodišče je po razpravi izreklo kazen, Marijo Dominko st. je obsodilo na 19-letno zaporno kazen s prisilnim delom in Marijo Dominko ml. na 14-mesečno zaporno kazen. Marija Dominko st. je bila obsojena še na povračilo škode zasebnim oškodovancem, in sicer OLO Ptuj v znesku 44.297 din, Francu Potrču 105.080 din, Francu Čehu 86.218 din ter Tereziji Benko 153.810 din.⁹⁷

Zanimivo pa je, kako je ptujsko Naše delo v poročanju o izbruhu tega požara opisalo vedenje vaščanov Ločiča. Po pisanju Našega dela je »velikanski plamen je takoj opozoril prebivalce bližnje okolice na nesrečo, da bi pritekli in reševali, kar bi se rešiti dalo. Edino prebivalci Ločiča samega, v veliki večini kulaki, se ne zavedajo, da je vsaka škoda, povzročena na imetju privatnega, združnega ali državnega sektorja, tudi naša skupna škoda. Svoj nepravilen odnos do skupnosti so ponovno dokazali tudi tokrat. Namesto da bi pomagali pri reševanju, so stali križem rok in gledali v uničujoč plamen. Vse svinje državnega pitališča bi poginile v plamenih, da niso v zadnjem trenutku, ko je gorelo že tramovje, prihiteli iz Desternika trije člani Partije, tovariši Marinič Janko, Rebernak Vlado in Horvat Jožef, in jih rešili. A niti tedaj se jim ni zdelo potrebno, zbeganih prašičev spraviti na varno,

---

⁹³ Pogovor z Alojzom Benkom, Ločič, 7. 3. 2013, 15.20.

⁹⁴ Požigalka državnega pitališča v Ločiču pred sodiščem, *Naše delo*, 30. december 1948, leto I, številka 14, stran 1. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-Y30CHYDE/e68d60a5-6c92-47dd-9dc4-b4c00da41711> (9. 3. 2013).

⁹⁵ Prav tam.

⁹⁶ Prav tam.

⁹⁷ Prav tam.

tako da so ti trije tovariši morali opraviti vse delo sami. Takšen odnos do skupnosti je vreden vse kritike, je izraz netovarištva in egoizma, skratka gospodarska sabotaža, ki je po zakonu kazniva.»⁹⁸

Na začetku 90-ih let je bila gmajna v postopku denacionalizacije vrnjena v skupno uporabo vaščanom. Ti so leta 1994 ustanovili Agrarno skupnost Ločič. Površina gmajne je bila tedaj razdeljena in izročena v uporabo 17-im članom Agrarne skupnosti Ločič. Novi agrarni upravičenci so lahko postali le tisti vaščani Ločiča, ki so podedovali kmetijo oziroma so dobili delež ali t. i. gmajnsko pravico iz dela podedovane ali kupljene kmetije.⁹⁹

Z Zakonom o agrarnih skupnostih je bilo na območju občine Trnovska vas v državno last prelastninjenih skupno 44 ha 25 a 11 m² kmetijskih in gozdnih površin.

3.6 ODVZEM ZEMLJE NA PODLAGI ZAKONA O KMETIJSKEM SKLADU SPLOŠNEGA LJUDSKEGA PREMOŽENJA

Agrarna reforma, kakršno je neposredno po koncu 2. svetovne vojne uzakonila oblast, na čelu katere je bila komunistična stranka in je bila v veliki meri izvedena v dveh letih po koncu vojne, je v začetku petdesetih let doživela svoj pravi zaključek. Takrat je v drugačnih političnih razmerah – komunistična partija je bila trdno v sedlu in agrarne reforme kot »mobilizacijskega sredstva« ni več potrebovala – država ponovno posegla v zemljiško lastnino. Z Zakonom o kmetijskem skladu splošnega ljudskega premoženja in dodeljevanju zemlje kmetijskim organizacijam, sprejetim v zvezni ljudski skupščini maja 1953, je država radikalno posegla v lastninske odnose na agrarnem področju in spremenila posestno sestavo. S to tako imenovano drugo agrarno reformo – v resnici pa je bila nasprotje agrarne reforme iz let 1945–1948 in njenih osnovnih načel – je bila v določenimeri uresničena prvotna zamisel, kakršna je bila za agrarno reformo predlagana spomladi leta 1945. Takrat je bila predlagana nacionalizacija zemlje, ki jo bo zajela agrarna reforma. To se je z Zakonom o kmetijskem skladu splošnega ljudskega premoženja dejansko zgodilo. Uzakonjeno je bilo, da kmetijska obdelovalna zemlja kmetov, ki so imeli več kot 10 ha, preide v zemljiški sklad in postane splošno ljudsko premoženje. Zemlja nad tem zemljiškim maksimumom je bila proti odškodnini nacionalizirana. Kmetijskim organizacijam so to zemljo dodeljevali v trajno uporabo, njen lastnik pa je bila država.¹⁰⁰

Na podlagi tega zakona je bilo premoženje odvzeto naslednjim družinam in posameznikom z območja današnje občine Trnovska vas:

ALOJZ IN ANA BENKO, Ločič

Zakoncema Benko so bili z odločbo, izdano 3. novembra 1953, odvzeti travnik v Svetincih v izmeri 81 a 54 m² in njiva v izmeri 0,5442 ha ter travnik v izmeri 0,1967 ha v Ločiču.¹⁰¹

KONRAD IN IVANA ČEH, Biš

Z odločbo, izdano 2. oktobra 1953, sta jima bila odvzeta njiva v izmeri 1.06,05 ha in travnik v izmeri 2.16,59 ha. Obe parceli sta ležali v Bišu.¹⁰²

---

⁹⁸ Požrtvovalnost treh partijcev, *Naše delo*, 4. november 1948, Leto I, številka 10, str. 4. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-08I24NEU/e095db1e-907b-4311-9811-a94e16edd462> (9. 3. 2013).

⁹⁹ Arhiv Agrarne skupnosti Ločič, zapisnik zbornice Agrarne skupnosti Ločič, 3. 7. 1994.

¹⁰⁰ Čepič, Agrarna reforma, 255.

¹⁰¹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3653.

JOŽEF IN MARIJA ČEH, Ločič

Z odločbo, izdano 2. oktobra 1953, so bili zakoncema Čeh odvzeti trije travniki v skupni izmeri 1 ha 61 a 83 m² v Ločiču.¹⁰³

FRANC IN MARIJA ČUČEK, Biš

Z odločbo, izdano 13. oktobra 1953, jima je bil odvzet travnik v izmeri 1.19,67 ha v Bišu.¹⁰⁴

JANEZ IN GERA (JERA) ČUČEK, Biš

Z odločbo, izdano 2. oktobra 1953, jima je bila odvzeta njiva v izmeri 0.36,04 ha v Bišu.¹⁰⁵

LUDVIK IN MARIJA ČUČEK, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 15. oktobra 1953, jima je bila odvzeta njiva v izmeri 0.71,30 ha v Trnovski vasi.¹⁰⁶

VINKO IN MARIJA DRUŽOVEC, Spodnja Senarska

Z odločbo, izdano 27. oktobra 1953, so jima bili odvzeti štirje travniki v Bišu v skupni izmeri 6.5656 ha.¹⁰⁷

MARIJA DRUZOVIČ, Drbetinci

Gospe Druzovič so z odločbo z dne 29. oktobra 1953 odvzeli dva travnika v Trnovski vasi v skupni izmeri 2 ha.¹⁰⁸

MATEVŽ IN MARIJA FRAS, Sovjak

Z odločbo z dne 20. oktobra 1953 jima je bil odvzet travnik v Bišu v izmeri 0.6658 ha.¹⁰⁹

KARL IN TEREZIJA IVANČIČ (JAKOB MOHORIČ), Trnovska vas

Z odločbo, izdano 21. decembra 1953, so jima bili odvzeti 2 njivi in 2 travnika v izmeri 1,4174 ha v Trnovski vasi. Z odločbo, izdano 29. marca 1955, pa jima je bil odvzet še travnik v izmeri 0,1698 ha prav tako v Trnovski vasi.¹¹⁰

---

¹⁰² SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3699.

¹⁰³ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3701.

¹⁰⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3714.

¹⁰⁵ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3718.

¹⁰⁶ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3720.

¹⁰⁷ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3747.

¹⁰⁸ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3750.

¹⁰⁹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3763.

¹¹⁰ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3832.

ANTON IN MARIJA MOHORIČ, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 14. oktobra 1953, jima je bilo odvzeto 7 njiv, 3 travniki, 2 pašnika in 1 njiva pašnik v skupni izmeri 4 ha v Trnovski vasi.¹¹¹

MATIJA IN NEŽA KRAMBERGER, Ločič

Z odločbo, izdano decembra 1953, jima je bil odvzet travnik v izmeri 0,3744 ha v Ločiču.¹¹²

FRANC IN MARIJA KOCMUT, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 3. novembra 1953, so jima bili odvzeti njiva in 2 travnika v skupni izmeri 2,4450 ha v Trnovski vasi.

Lastnika sta vložila pritožbo, kajti odvzet jima je bil tudi travnik, ki uradno ni bil v njuni lasti, ampak je bil last Pavle Kocmut iz Trnovske vasi. Sodišče je njuni pritožbi ugodilo in z odločbo, izdano 29. decembra 1955, iz odvzema izvzelo travnik v velikosti 0,3679 ha.¹¹³

KONRAD IN MARIJA KOCMUT, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 10. oktobra 1953, so jima bili odvzeti 2 travnika in njiva v skupni izmeri 3 ha v Trnovski vasi.¹¹⁴

VINKO IN IVANA KOCMUT, Ločič

Z odločbo, izdano 9. oktobra 1953, jima je bila odvzeta njiva v Svetincih v izmeri 0,1737 ha. Prav tako so jima bili z isto odločbo odvzeti 3 njive in travnik v Ločiču v skupni izmeri 2 ha.¹¹⁵

PAVLA KOCMUT, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 12. novembra 1953, ji je bil odvzet travnik v Trnovski vasi v izmeri 0,3764 ha.¹¹⁶

FRANC KOS, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 28. oktobra 1953, so mu bili odvzeti travnik, 2 njivi in 2 vinograda v Trnovski vasi, nadalje 3 vrtovi, stavbišče in vinograd v Destniku, vse v skupni izmeri 3,1317 ha.¹¹⁷

JANEZ KUMER, Bišečki Vrh

Z odločbo, izdano 14. oktobra 1953, so mu bili odvzeti travnik in pašnik v Ločiču, njiva v Bišečkem Vrhu ter vinograd in vrt v Trnovskem Vrhu v skupni izmeri 2,8971 ha.¹¹⁸

---

¹¹¹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3874.

¹¹² SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3877.

¹¹³ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3894.

¹¹⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3895.

¹¹⁵ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3896.

¹¹⁶ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3897.

¹¹⁷ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3925.

MARIJA LAH, Biš

Gospe Lah so bili decembra 1953 odvzeti 2 travnika in njiva v Bišu v skupni izmeri 1,5 ha.¹¹⁹

FRANC IN TEREZIJA MESAREC, Trnovski Vrh

Z odločbo, izdano 12. februarja 1954, sta jima bila odvzeta travnik v Trnovski vasi in njiva v Trnovskem Vrh v skupni izmeri 0,5728 ha.¹²⁰

FRANC IN MARIJA MAHORIČ, Ločič

Zakoncema Mahorič je bil z odločbo, izdano 7. novembra 1953, odvzet travnik velikosti 0,2937 ha v Ločiču.¹²¹

JERA RAJŠP in ANTONIJA MURŠEC, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 2. oktobra 1953, jima je bila odvzeta njiva v velikosti 1,45ha v Trnovski vasi.¹²²

ANTONIJA MURŠEC, Biš

Z odločbo, izdano 11. februarja 1955, sta ji bila odvzeta njiva in travnik v skupni velikosti 2 ha v Bišu.¹²³

JANEZ IN MARIJA NEDELJKO, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 9. oktobra 1953, sta jima bila odvzeta travnik in njiva v skupni velikosti 0,4025 ha v Trnovski vasi.¹²⁴

MARIJA PALUC, Brengova

Konec leta so ji odvzeli parcelo v Bišu (površina ni znana).¹²⁵

FRANC IN ANA PIHLER, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 12. oktobra 1953, sta jima bila odvzeta travnik in njiva v skupni izmeri 1 ha.¹²⁶

---

¹¹⁸ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3947.

¹¹⁹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3962.

¹²⁰ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 4023.

¹²¹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 4032.

¹²² SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 4043.

¹²³ Prav tam.

¹²⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4057.

¹²⁵ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4074.

¹²⁶ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4122.

JANEZ IN NEŽA PIHLER, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 21. oktobra 1953, jima je bilo odvzetih 6 ha kmetijskih zemljišč v Trnovski vasi.¹²⁷

ANTON IN MAGDALENA SIMONIČ, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 2. oktobra 1953, jima je bilo odvzetih več njiv v Trnovski vasi v skupni izmeri 2,9 ha.¹²⁸

FRANC IN MARIJA ŠALAMUN, Biš

Z odločbo, izdano 5. oktobra 1953, jima je bilo odvzetih 5,825 ha kmetijskih zemljišč v Bišu.¹²⁹

VINKO IN ELIZABETA ŠALAMUN, Biš

Z odločbo, izdano 2. novembra 1953, jima je bil odvzet 0,7355 ha velik travnik v Bišu.¹³⁰

ŠTEFANIJA ŠKETA, Biš

Z odločbo, izdano 7. oktobra 1953, ji je bil odvzet del travnika v Bišu v velikosti 0,3751 ha.¹³¹

FRANC IN MATILDA ŠUEN, Biš

Z odločbo, izdano 26. februarja 1959, jima je bil odvzet travnik v Bišu v velikosti 1,1045 ha.¹³²

FRANC IN MARIJA TAŠNER, Ločič

Z odločbo, izdano 26. oktobra 1953, jima je bilo odvzeto 0,5119 ha travnika v Ločiču.¹³³

MATIJA IN MARIJA VRAČIČ, Biš

Z odločbo, izdano 19. oktobra 1954, jima je bilo odvzet 1 ha velik travnik v Bišu.¹³⁴

---

¹²⁷ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4127.

¹²⁸ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4205.

¹²⁹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4220.

¹³⁰ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4223.

¹³¹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4236.

¹³² SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4252.

¹³³ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4258.

¹³⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4304.

FRANC IN Marija VRŠIČ, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 16. decembra 1953, so jima bili odvzeti travniki in njive v Trnovski vasi v izmeri 3,8 ha. Prav tako so jima bili z isto odločbo v Trnovskem Vrhu odvzeti stavbišče s stavbami, travnik, pašnik, 4 vinogradi in 2 vrtova v skupni izmeri 1,03 ha.¹³⁵

Z Zakonom o kmetijskem skladu splošnega ljudskega premoženja je bilo na območju občine Trnovska vas posameznikom ali družinam odvzetih skupno 68 ha 38 a 90 m² kmetijskih in gozdnih površin. Večina teh zemljišč je bila dodeljena v obdelavo Kmetijski zadrugi v Trnovski vasi.

3.7 ODVZEM PREMOŽENJA NA PODLAGI ZAKONA O ODPRAVI VINIČARSKIH IN PODOBNIH RAZMERIJ

Leta 1953 je bila v zvezi z »drugo« agrarno reformo razrešena tudi viničarska problematika, ki so jo začeli reševati v okviru agrarne reforme v Sloveniji že leta 1945 z Zakonom o razlastitvi posestev, ki jih obdelujejo koloni in viničarji. Sprejet je bil zakon o odpravi viničarskih in podobnih razmerij, s katerim so bila ta razmerja (hubarska, ofarska, majerska, kolonatska) na ozemlju LR Slovenije odpravljena. Zemlja tistih, ki so jim jo obdelovali delavci v deputatnih odnosih, je bila razlašena v korist kmetijskega zemljiškega sklada splošnega ljudskega premoženja, to je države.¹³⁶

Je pa potrebno navesti tudi dejstvo, da so bili viničarji zavedeni, ko jih je oblast prepričala, da morajo podpisati, da so delali pri kmetih za stanovanje. Lastnikom so bile hiše odvzete, viničarji pa so ostali praznih rok. Tisti viničarji, ki pa so izjavili, da so za stanovanje plačevali z denarjem, so pomagali kmetom, da so jim viničarije ostale, nekdanji viničarji pa so lahko ostali v hišah.¹³⁷

Po tem zakonu je bilo na območju občine Trnovska vas odvzeto premoženje naslednjih družinam oziroma osebam:

ALOJZ IN ANA BENKO, Ločič

Z odločbo, izdano 12. decembra 1953, je bilo zakoncema Benko odvzeto posestvo v Ločkem Vrhu v izmeri 1,4805 ha¹³⁸, z odločbo, izdano 19. decembra 1953, pa sta jima bila odvzeta še vinograd in sadovnjak v Janežovskem Vrhu.¹³⁹

FRANC BENKO, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 15. marca 1954, mu je bilo zaplenjeno posestvo v Trnovski vasi v izmeri 1,0417 ha. Zaplenjeno posestvo je bilo sestavljeno iz stavbišča, vrta in pašnika.¹⁴⁰

---

¹³⁵ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4326.

¹³⁶ Čepič, Agrarna reforma, 255.

¹³⁷ Pogovor z Lovrencem in Frančiško Šalamun, Biš, 22. 11. 2012, 14.30.

¹³⁸ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3652.

¹³⁹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3653.

¹⁴⁰ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3654.

FRANC IN MAGDALENA BENKO, Trnovska vas

Z odločbama, prva je bila izdana 10. decembra 1953, druga pa 27. februarja 1954, je bilo zakoncema Benko zaplenjeno posestvo v Trnovski vasi. Sestavljali so ga stavbišče s poslopjem, sadovnjak, vinograd, njiva in pašnik v vrednosti 131.054 din.¹⁴¹

GERA ČUČEK, Biš

Z odločbo, izdano 13. januarja 1954, so ji odvzeli stavbno parcelo, sadovnjak, vinograd in pašnik v skupni izmeri 0.4248 ha.

Na njeno posredovanje so ji 16. maja 1955 vrnili leta 1954 odvzeti vinograd v izmeri 0.2510 ha.¹⁴²

LUDVIK IN MARIJA ČUČEK, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 11. novembra 1953, jima je bilo odvzeto stavbno zemljišče in na njem stoječa zgradba v vinogradu v Ločkem Vrhu v izmeri 0,0126 ha.¹⁴³

TEREZIJA ČUČEK, Biš

Z odločbo, izdano 21. decembra 1953, sta ji bila odvzeta stavbno zemljišče in sadovnjak v Bišečkem Vrhu v izmeri 0,09.60 ha.¹⁴⁴

MAKS DRUZOVIČ, Trnovska vas

Po Zakonu o odpravi viničarskih in podobnih razmerij so mu z odločbo neznanega datuma odvzeli stavbišče s stavbo, njivo in pašnik v skupni izmeri 1 ha.¹⁴⁵

MARTIN IN MARIJA GOMILŠEK, Ločič

Z odločbo, izdano 25. novembra 1953, so jima bili odvzeti njiva, stavbno zemljišče, vrt in vinograd v Trnovskem Vrhu v skupni izmeri 0,9056 ha.¹⁴⁶

ROZALIJA HORVAT, Zgornje Verjane

Z odločbo, izdano 9. januarja 1954, so ji bili odvzeti vinograd, stavbno zemljišče, pašnik, vrt in njiva v Trnovskem Vrhu v skupni izmeri 1,1471 ha.¹⁴⁷

---

¹⁴¹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3655.

¹⁴² SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3716.

¹⁴³ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3720.

¹⁴⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3721.

¹⁴⁵ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3749.

¹⁴⁶ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3794.

¹⁴⁷ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3828.

ANTON IN ANA JAKOPEC, Spodnja Senarska

Z odločbo, izdano 6. novembra 1953, so jima odvzeli stavbišče in del sadovnjaka v Bišečkem Vrhu v izmeri 0,1593 ha.¹⁴⁸

ANTONIJA KRAMBERGER, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 7. junija 1954, ji je bilo odvzeto 111 m² veliko stavbišče z zgradbo v Ločkem Vrhu.¹⁴⁹

VINKO IN IVANA KOCMUT, Ločič

Z odločbo, izdano 11. novembra 1953, so jima odvzeli pašnik, vrt, vinograd in stavbišče v Destniku v skupni izmeri 0,5978 ha.¹⁵⁰

ALOJZ KOROŠEC, Bišečki Vrh

Z odločbo, izdano 19. decembra 1953, sta mu bila odvzeta stavbišče in njiva v Bišečkem Vrhu v skupni izmeri 0,1547 ha.¹⁵¹

KAMILO KRANVOGEL, Črmlja

Z odločbo iz leta 1953 (neznani datum) so mu bili odvzeti stavbišče, njiva in sadovnjak v Bišečkem Vrhu v izmeri 0,1392 ha.¹⁵²

MARIJA LAH, Biš

Z odločbo, izdano 18. decembra 1954, so ji bili odvzeti 2 njivi, vinograd in stavbišče v Bišečkem Vrhu v skupni izmeri 0,6765 ha.¹⁵³

ELIZABETA LAZBAHER, Spodnja Senarska

Z odločbo, izdano 27. oktobra 1953, ji je bil odvzet travnik v Bišu v velikosti 0,9894 ha.¹⁵⁴

FRANC IN ALOJZIJA LETNIK, Ločič

Z odločbo, izdano dne 18. decembra 1953, jima je bilo odvzeto posestvo v Ločkem Vrhu, sestavljeno iz stavbne parcele s poslopjem, travnika in 4 njiv v skupni izmeri 0,7682 ha.¹⁵⁵

---

¹⁴⁸ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3833.

¹⁴⁹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3874.

¹⁵⁰ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3896.

¹⁵¹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3919.

¹⁵² SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3941.

¹⁵³ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3962.

¹⁵⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3966.

¹⁵⁵ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3975.

IVAN IN ANA LETNIK, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 25. novembra 1953, jima je bilo odvzeto posestvo v Ločkem Vrhu, sestavljeno iz vinograda, njive, pašnika, sadovnjaka in stavbne parcele s hišo v skupni izmeri 0,7406 ha.¹⁵⁶

FRANČIŠKA MURŠEC, Biš

Z odločbo, izdano 19. decembra 1953, sta ji bila odvzeta stavbišče in sadovnjak v Bišečkem Vrhu v izmeri 0,32 ha.¹⁵⁷

JANEZ IN MARIJA MURŠEC, Biš

Z odločbo, izdano 9. novembra 1953, jima je bilo odvzeto stavbišče s stavbo v Bišu v izmeri 0,0313 ha.¹⁵⁸

JANEZ MURŠEC, Ločki Vrh

Z odločbo, izdano 1. julija 1954, so mu bili v Bišečkem Vrhu odvzeti stavbišče z zgradbo, vinograd in njiva v skupni izmeri 0,42 ha.¹⁵⁹

JANEZ IN MARIJA NEDELJKO, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 17. decembra 1953, so jima bili odvzeti stavbišče, vinograd in vrt v Trnovskem Vrhu v skupni izmeri 0,4745 ha.¹⁶⁰

MARIJA ORNIG, Trnovski Vrh

Gospe Ornik so bili odvzeti stavbišče s stavbo, vinograd, pašnik in njiva v Trnovskem Vrhu v skupni izmeri 0,6016 ha.¹⁶¹

FRANČIŠKA IN IGNAC POTRČ, Ločič

Z odločbo, izdano 21. decembra 1953, so jima bili odvzeti stavbišče, vinograd, sadovnjak in njiva v velikosti 0,6186 ha.¹⁶²

JANEZ IN MARIJA POŽEGAR, Trnovska vas

Zakoncema Požegar je bilo odvzeta posest v Bišu, sestavljena iz stavbišča s poslopjem, travnika in njive.¹⁶³

---

¹⁵⁶ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 3976.

¹⁵⁷ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 4044.

¹⁵⁸ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 4045.

¹⁵⁹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 8, spis 4046.

¹⁶⁰ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4057.

¹⁶¹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4066.

¹⁶² SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4153.

¹⁶³ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4154.

FELIKS IN ROZALIJA PUKŠIČ, Biš

Z odločbo, izdano 10. decembra 1953, sta jima bila odvzeta stavbišče in vinograd v Janežovskem Vrhu.¹⁶⁴

JANEZ IN ANTONIJA RAJŠP, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 31. maja 1954, jima je bilo odvzeto 0,80 ha veliko zemljišče s stavbo v Drbetincih.¹⁶⁵

FRANC IN LIZA ŠKETA, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 17. avgusta 1954, sta jima bila odvzeta stavbišče s stavbo in njiva v Trnovskem Vrhu, v skupni izmeri 0,16 ha.¹⁶⁶

FRANC IN MARIJA TAŠNER, Ločič

Z odločbo, izdano 20. novembra 1953, jima je bilo odvzeto premoženje v Bišečkem Vrhu, sestavljeno iz vinograda, 2 njiv, vrta, travnika in stavbišča s stavbo v skupni izmeri 1,0475 ha.¹⁶⁷

ADA VIDIC, Črmlja

Z odločbo, izdano 2. marca 1954, sta ji bila odvzeta stavbišče s stavbo in vrt v Bišečkem Vrhu v izmeri 0,550 ha.¹⁶⁸

FRANC IN MARIJA VRŠIČ, Trnovska vas

Z odločbo, izdano 12. marca 1956, jima je bilo odvzeto stavbišče s stavbo v Trnovskem Vrhu v izmeri 0,0042 ha.¹⁶⁹

Z Zakonom o odpravi viničarskih in podobnih razmerij je bilo na območju občine Trnovska vas posameznikom ali družinam odvzetih 14 ha 57 a 21 m² kmetijskih površin in gozda ter ena posest v vrednosti 131,054 takratnih dinarjev. Nekaj teh površin je bilo dodeljenih nekdanjim viničarjem, nekaj pa jih je prešlo v državno last oziroma so bile dodeljene Kmetijski zadrugi Trnovska vas in Gozdnemu gospodarstvu Maribor.

---

¹⁶⁴ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4161.

¹⁶⁵ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4164.

¹⁶⁶ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4235.

¹⁶⁷ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4258.

¹⁶⁸ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4314.

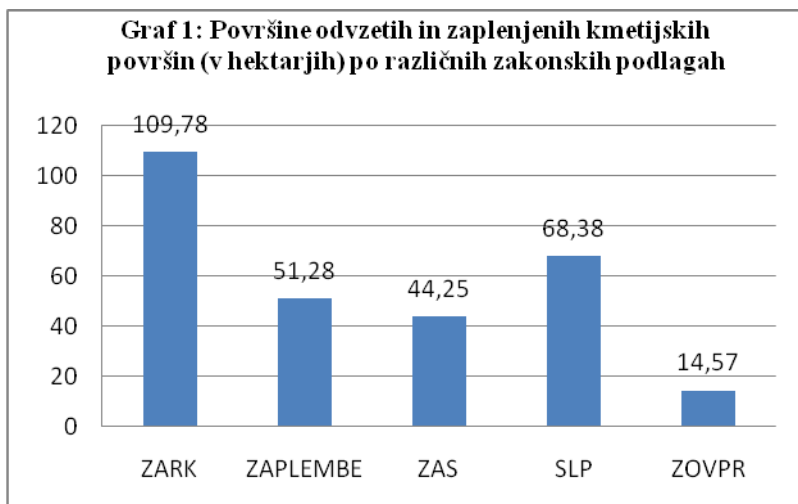
¹⁶⁹ SI_ZAP/0221, Geodetska uprava Ptuj, Splošno ljudsko premoženje – listine, škatla 9, spis 4326.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

Proces agrarne reforme, ki je v različnih fazah in na podlagi različnih zakonskih podlag potekal od konca leta 1945 pa vse do sredine 50-ih let prejšnjega stoletja, je globoko zarezal v lastniško in posestno strukturo prebivalstva občine Trnovska vas.

V procesu agrarne reforme je bilo na območju občine Trnovska vas skupno odvzetih, zaplenjenih ali prelastninjenih v državno last 288 ha 28 a 16 m² kmetijskih in gozdnih površin.

Največji del premoženja je bil odvzet z Zakonom o agrarni reformi in kolonizaciji v letu 1946. Takrat so 11-im posameznikom ali družinam odvzeli skupno 109 ha 78 a 69 m² kmetijskih in gozdnih površin. Sledijo posesti in premoženja, odvzeta po Zakonu o zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja, ko so v letih 1953–1955 odvzeli skupno 68 ha 38 a 90 m² kmetijskih in gozdnih površin. Na podlagi tega zakona je bilo premoženje odvzeto največjemu številu lastnikov. Velik delež premoženja in posesti je država pridobila tudi z zaplembami, ki so bile posledica sojenj posameznikom ali družinam, ker naj bi prekršili različne zakone ter tako delovali proti državi. Na tak način je država na območju občine Trnovska vas pridobila 51 ha 28 a 25 m² kmetijskih in gozdnih površin ter dve posesti v vrednosti 87,600 takratnih dinarjev. Z Zakonom o agrarnih skupnostih si je država prilastila tudi t. i. Ločko gmajno in tako pridobila 44 ha 25 a 11 m² travniških in gozdnih površin. Zadnji udar na lastništvo prebivalcev se je zgodil z Zakonom o odpravi viničarskih in podobnih razmerij, ko je država odvzela in spremenila v svojo last 14 ha 57 a 21 m² kmetijskih (predvsem vinogradniških) in gozdnih površin. S to fazo se je zaključilo tudi poseganje v lastnino občanov, vsaj kar se tiče procesa agrarne reforme.

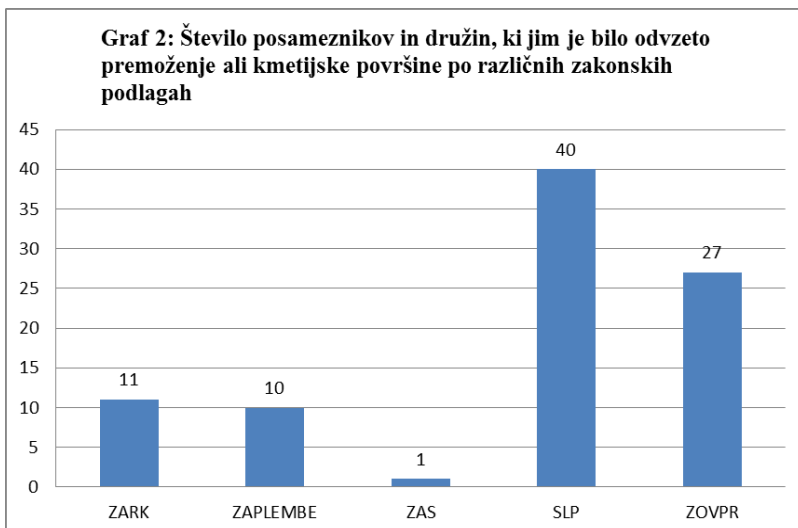
LEGENDA:

ZARK: Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji

ZAS: Zakon o agrarnih skupnostih

SLP: Zakon o zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja

ZOVPR: Zakon o odpravi viničarskih in podobnih razmerij

Največ prebivalcem (40) je bilo odvzeto premoženje z Zakonom o zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja. Sledijo odvzemi z Zakonom o odpravi viničarskih in drugih razmerij (27), z Zakonom o agrarni reformi in kolonizaciji je bilo odvzeto premoženje 11 osebam, zaplembe so doletele 10 oseb, 1 subjekt pa je bil podržavljen z Zakonom o agrarnih skupnostih.

Izvajanje agrarne reforme v občini Trnovska vas je sledilo trendom in tempu izvajanja po drugih delih Slovenije in tudi Jugoslavije. To nam kažejo podatki, da se je zbor agrarnih interesentov zbral že januarja 1946, v istem mesecu pa so že izvrševali odločbe o odvzemu premoženja. Občane Trnovske vasi so doletele tudi zaplembe premoženja zaradi obsodb, da so posamezniki ali celo cele družine s svojim delovanjem delovale proti državi in tako hotele rušiti novo oblast. Na podlagi obsodb pa so bili nekateri občani razen na zaplembo premoženja obsojeni na smrt. S procesi, ki so potekali pod okriljem agrarne reforme, je bilo občanom Trnovske vasi odvzeto tudi skupno premoženje v vasi Ločič, ki so ga uporabljali že od časov Marije Terezije. Občani so nove odvzeme premoženja doživeli na začetku 50-ih let, ko je država lastnikom odvzela vse posesti, ki so presegale zakonsko določen zemljiški maksimum 10 ha, in ko so z zakonom urejali odpravo viničarskih in ostalih odnosov, ki so se v zgodovini oblikovali med lastniki ter oskrbniki vinogradov.

Nekaj zemlje, ki jo je država odvzela ali zaplenila, je razdelila med agrarne interesente, večji del pa je zadržala v svoji lasti in ta zemljiški sklad je bil osnova za zadružne posesti ter kasneje za posesti v lasti kmetijskega kombinata. Na žalost iz razpoložljivih podatkov nismo mogli ugotoviti, za kolikšen delež odvzete ali zaplenjene posesti gre. Znano je samo, da je v državni lasti ostala večina zemlje, odvzete po Zakonu o zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja in po Zakonu o agrarnih skupnostih. Gozdovi pa so prešli v last Gozdnega gospodarstva Maribor.

Agrarna reforma je na lastniško strukturo vplivala tudi neposredno. Lastniki so iz strahu pred novimi odvzemi zemljo, ki jim je še ostala, razdelili med dediče in jo s tem še bolj razdrobili. Še bolj pa je na ljudi vplival strah pred obsodbami in hudimi kaznimi, ki so bile izrečene v sodnih procesih proti nekaterim občanom.

Po osamosvojitvi Slovenije in z Zakonom o denacionalizaciji pa nekdanjim lastnikom niso vrnili vse odvzete zemlje. Nekaj je ostalo v lasti nekdanjih agrarnih interesentov, nekaj pa je še vedno v lasti države. Tudi odškodnina ni bila poplačana v celoti.

V naši nalogi smo uspeli prikazati večji del ciljev, ki so bili cilj našega raziskovanja. Ugotovili smo namreč potek agrarne reforme v občini Trnovska vas, navedli smo glavne procese in akterje, ki so sodelovali ter vplivali na izvajanje agrarne reforme, opredelili in razčlenili smo vse odvzeme in zaplembe ter jih kategorizirali glede na zakone oziroma pravne podlage, ki so jih uporabili za izvršitev odvzema ali zaplembe premoženja. Pri vsaki kategoriji nam je uspelo poiskati posameznike ali družine, ki jih je bilo odvzeto ali zaplenjeno premoženje, ugotovili in prikazali pa smo tudi, kakšna je bila velikost odvzetega ali zaplenjenega premoženja, če ni bila navedena površina le-tega, pa smo poiskali podatke o vrednosti, izražene v takratnih dinarjih. Ni pa nam uspelo ugotoviti natančnega števila agrarnih interesentov.

Trdimo lahko, da so bile naše metode, postopki in tudi izbor virov ter literature primerni, da nam je uspelo ustvariti raziskovalno nalogo, ki podaja odgovore na skoraj vse zastavljene cilje.

Se pa je s to nalogo odprlo tudi več področij, ki bi jih lahko še raziskali. Tako bi lahko v nadaljnjem raziskovanju prikazali strukturo posameznih zaplenjenih ali odvzetih posesti (njiva, travnik, pašnik, vinograd ...), prikazali deleže posameznih zemljiških kategorij v procesu agrarne reforme, lahko bi raziskali tudi, kaj se je zgodilo s posameznimi deli premoženja, ki so jih dodelili agrarnim interesentom. Lahko bi, kot samostojno delo ali kot poglavje širše raziskave, prikazali oblikovanje kmetijske zadruge v Trnovski vasi in kasneje kmetijskega kombinata.

Ta naloga lahko služi tudi kot osnova za nadaljnje raziskovanje procesa arondacij, ki so zajele Pesniško dolino v 60-ih letih prejšnjega stoletja.

Vsekakor pa je naša naloga za sedaj edini prikaz in dokument časa izvajanja agrarne reforme, ne samo na območju občine Trnovska vas, ampak tudi na področju vseh občin upravne enote Ptuj.

5 ZAKLJUČEK

Proces agrarne reforme je od leta 1946 pa do 1955 močno zarezal v prostor in življenje občine Trnovska vas. S skoraj 300 ha odvzetih, zaplenjenih in podržavljenih kmetijskih in gozdnih površin je za vedno spremenil lastniško ter družbeno strukturo občine, katere posledice so vidne še danes.

Potek tega procesa se ni bistveno razlikoval od poteka v ostalih delih tedanje LR Slovenije. Občina je šla skozi vse faze izvajanja agrarne reforme.

Na začetku izvajanja agrarne reforme je tok novega časa prevzel, prostovoljno ali pa tudi ne, vse prebivalce občine. V te tokove novega časa so bili aktivno vpeti tudi osnovnošolci, ki so jih takratni tovariši in tovarišice opremili s parolami in jih vodili na prizorišča odvzemov premoženja.

Kmalu po prvih odvzemih na podlagi zakona so prišle na vrsto zaplembe premoženja zaradi obsodb na različnih sodnih procesih. Obtoženim so bila očitana kazniva dejanja s ciljem rušenja takratne oblasti in novega družbenega reda. Poleg zaplemb so bile še bolj boleče zaporne kazni s prisilnim delom in celo ena smrtna obsodba.

Kmalu po prvi fazi agrarne reforme, v letih 1947 do 1949, se je Trnovski vasi oblikovala kmetijska zadruga, ki je združevala zadružnike iz občine. Zelo entuzijastično so se lotili tudi izgradnje zadružnega doma, ki je predstavljal simbol novega časa in družbene ureditve na vasi.

Do konca t. i. druge faze agrarne reforme je država trikrat posegla v lastništvo posameznikov ali družin. Najprej je odvzela skupno območje v Ločiču, nato pa je z dvema zakonoma (Zakon o zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja in Zakon o odpravi viničarskih in podobnih razmerij), ki sta bila sprejeta v 50-ih letih, odvzela precejšnje površine kmetijskih in gozdnih površin ter jih spremenila v državno last. To odvzeto premoženje je nato postalo osnova za obdelovalne površine kmetijske zadruge in kasnejšega kombinata.

V procesu agrarne reforme je bilo odvzeto ali zaplenjeno premoženje 89 posameznikom ali družinam iz občine Trnovska vas ali pa iz današnjih sosednjih občin (Destrnik, Sveti Andraž v Slovenskih goricah, Sveta Trojica, Lenart in Ptuj), vendar je bilo teh izredno malo (5 oseb in 1 ustanova).

Med delom smo dobili občutek, da so ljudje sicer pripravljeni govoriti o tistem času, vendar samo o splošnih stvareh. Ko pa je beseda nanesla na konkretna vprašanja o doživljanju in občutkih oseb, ki so doživele odvzeme večjih površin ali so jih celo preganjali in zaprli, so samo tiho komentirali, da je tako bilo in nisi mogel nič.

Velik pečat je pustilo tudi namerno drobljenje posesti, kajti lastniki, ki jim je bilo premoženje odvzeto, so v strahu pred novimi odvzemi svoje posesti razdelili med številne dediče in tako dejansko, če že ne poslabšali učinkovitost kmetovanja, so ga vsaj naredili težjega.

Po koncu agrarne reforme tudi ni bilo konec posegov v zemljiško lastnino občanov. Z regulacijo in melioracijo Pesniške doline je prišlo do arondacij in drugih posegov ali poskusov posegov, ki bi zaokrožili posamezne zemljiške posesti. Ta del je bil izven meja našega raziskovalnega dela. Je pa to tema, ki bi jo veljalo v prihodnje natančneje obdelati.

Tudi po osamosvojitvi oškodovancem niso vrnilo vsega premoženja. Del je ostal v rokah nekdanjih agrarnih interesentov, del je še vedno v lasti države, del pa jim je bil poplačan v obliki državnih obveznic.

Agrarna reforma je večplastni proces, ki je pustil sledi na številnih ravneh. Z njo je prišlo veselje tistih, ki so zemljo dobili, in žalost ter razočaranje tistih, ki jim je bilo premoženje za vedno odvzeto. Doživljali so tudi strah pred obsodbami, sramotnimi obtožbami, nasilnim jemanjem in nenazadnje tudi strah pred smrtjo. Zaradi doseganja novega podeželja so pretekle številne solze, otroci so del otroštva preživeli brez staršev, številne je zajela jeza, nekatere apatija, nekatere pa veselje in strinjanje s takratno politiko. Da, vse to je agrarna reforma. Ni zgolj politični proces, je ogledalo nekega časa na nekem območju, ki se je zavlekel daleč v desetletje po sprejemu prvega zakona o izvajanju agrarne reforme.

In tako – kot ogledalo časa – naj bo razumljena naša naloga, ki je poskušala zajeti čim širši spekter procesa agrarne reforme.

6 VIRI IN LITERATURA

VIRI:

Zgodovinski arhiv Ptuj

Fondi:

- GEODETSKA UPRAVA PTUJ, SPLOŠNO LJUDSKO PREMOŽENJE,
- KLO TRNOVSKA VAS,
- OKRAJNI LJUDSKI ODBOR PTUJ,
- OKRAJNO SODIŠČE PTUJ.

Ustni viri:

- Aloj Benko, Ločič, 7. 3. 2013,
- Ivan Korent, Črmlja, 8. 11. 2012,
- Kamil Kranvogel ml., Črmlja, 22. 11. 2012,
- Ivan Lovrenčič, Biš, februar 2011,
- Janko Muršec, Bišečki Vrh, 8. 11. 2012,
- Lovrenc Šalamun, Biš, 22. 11. 2012,
- Frančiška Šalamun, Biš, 22. 11. 2012.

LITERATURA:

Monografske publikacije:

- Borak, N. ... [etal.]. *Slovenska novejša zgodovina: Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992*, Ljubljana: Mladinska knjiga in Inštitut za novejšo zgodovino, 2006.
- Čepič, Z. *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji: 1945–1948*, Maribor: Založba Obzorja, 1995.
- Ferš, A. *Spomini Antona Ferša*, Ptuj, Sovjak, samozaložba družine Krajnc, 2000.

Članki v periodični publikaciji ali reviji:

- Čepič, Z. Agrarna reforma po drugi svetovni vojni – značaj, učinki, posledice. *Prispevki za novejšo zgodovino*, 1992, letnik XXXII, številka 1–2, str. 173–190.
- Lovrenčič, I. Agrarna reforma 1945, *Ptujski zbornik*, 1985, letnik V, številka 1, str. 225–228.
- Mikula, M. Zaplembe premoženja v Sloveniji v letih 1945–1946. *Prispevki za novejšo zgodovino*, 1992, letnik XXXII, številka 1–2, str. 155–172.
- Oblak, B. Povojne zaplembe premoženja v Ptujskem okraju. *Ptujski zbornik*, 1996, letnik VI, številka 1, str. 679–693.
- Polanec, A. Agrarna reforma v okraju Ptuj leta 1945–1946. *Zgodovina v šoli*, 2005, 14. letnik, številka 3–4, str. 23–27.

Članki s spleta:

- Razprava proti članom in organizatorjem oborožene tolpe iz Slovenskih goric, *Naše delo*, 17. julij 1948, leto I, številka 1, stran 4. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-7HNXTRHB/a4b72d42-4fac-4aac-8f54-b972f4f382e5> (22. 2. 2013).
- Po naših gradiliščih zadružnih domov, Na zadružnem gradilišču Bolfenk se ob jami za apno nemoteno sončijo žabe, *Naše delo*, 12. avgust 1948, Leto I, številka 3, str. 2. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-AT9ULG6L/173fa94b-d3d5-4d08-9719-e99b22aff4eb> (11. 3. 2013).
- Po naših gradiliščih zadružnih domov, Pri nas v Bolfenku, žabam ne damo več miru, *Naše delo*, 9. september 1948, Leto I, številka 6, str. 2. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-QW79MH2Q/b9990e44-1bbe-48fa-9b3a-4c1fb7ada049> (11. 3. 2013).
- Po naših gradiliščih zadružnih domov, Priprave za gradnjo zadružnih domov v letu 1949, *Naše delo*, 23. september 1948, Leto I, številka 7, str. 2. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-DKS1QZYS/023b27f5-99bd-4cfc-a321-0d90e3773180> (11. 3. 2013).
- Po naših gradiliščih zadružnih domov, Bolfenk v Slov. goricah, *Naše delo*, 7. oktober 1948, Leto I, številka 8, str. 2. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-E3GWNZXO/81054514-9789-4967-84af-fd9344b08278> (11. 3. 2013).
- Požrtvovalnost treh partijcev, *Naše delo*, 4. november 1948, Leto I, številka 10, str. 4. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-08I24NEU/e095db1e-907b-4311-9811-a94e16edd462> (9. 3. 2013).
- Požigalka državnega pitališča v Ločiču pred sodiščem, *Naše delo*, 30. december 1948, leto I, številka 14, stran 1. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-Y30CHYDE/e68d60a5-6c92-47dd-9dc4-b4c00da41711> (9. 3. 2013).
- Pri Bolfenku v Slovenskih goricah je bil 10. aprila 1949 svečano otvorjen zadružni dom, *Naše delo*, 21. april 1949, Leto II, številka 8, str. 2. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-WRGOXZVT/7d8e0152-a1fd-4652-902f-827d585a28ab> (11. 3. 2013).
- V Trnovski vasi se pripravljajo na občni zbor KDZ, *Ptujski tednik*, 26. januar 1951, Letnik IV, št. 1, str. 1. Dostop: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-AHBUJ780/c57fb43e-97f9-4520-8cc8-d2e5a0046de1> (11. 3. 2013).